



**National Library  
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1930: 5  
JUSTITIEDEPARTEMENTET



**FÖRSLAG**  
TILL  
**VISSA ÄNDRINGAR I VALLAGEN**  
**FÖR SKYDDANDE AV PARTI-**  
**BETECKNINGAR**

---

---

S T O C K H O L M

1 9 3 0

# Statens offentliga utredningar 1930

## Kronologisk förteckning

---

- |                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>1. Jordbruksutredningens betänkanden. 1. Betänkande angående åtgärder för vete- och rågmärknadens stödjande. Beckman. 76 s. <b>Jo.</b></p> <p>2. Jordbruksutredningens betänkanden. 2. Betänkande angående jordbrukets kreditförhållanden. Beckman. viij, 179 s. <b>Jo.</b></p> | <p>3. Skydd för äldre kulturföremål. Idun. 191 s. <b>III.</b></p> <p>4. Jordbruksutredningens betänkanden. 3. Betänkande angående vissa åtgärder för mejerihanteringen och smör-exportens främjande. Beckman. viij, 129 s. <b>JJo.</b></p> <p>5. Förslag till vissa ändringar i vallagen för skyddande av partibeteckningar. Norstedt. (4), 38 s. <b>Ju.</b></p> |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
- 

**Anm.** Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1930 :5

JUSTITIEDEPARTEMENTET



# FÖRSLAG

TILL

## VISSA ÄNDRINGAR I VALLAGEN FÖR SKYDDÄNDE AV PARTI- BETECKNINGAR

---

STOCKHOLM 1930

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

300223



best situation of the world, and the only one that is not a result of the war.

The world is in a state of confusion, and the only way to bring it back to normal is by the use of force. The only way to bring it back to normal is by the use of force. The only way to bring it back to normal is by the use of force.

RECEIVED 10/10/1940

THE NATIONAL ARCHIVES

## Förslag

till-

## Lag

om ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen.

Härigenom förordnas, dels att i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen skola under rubriken »Om valförberedelser» införas följande nya paragrafer med beteckning 53 a—53 p, dels ock att 55 §, 59 §, 69 § 3 mom., 79 §, 80 §, 81 § 1 mom. samt 94 § i samma lag, skola, 55 §, 59 §, 69 § 3 mom., 79 § och 80 § i nedan intagna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

### Om valförberedelser.

#### 53 a §.

Förening av valmän, vilken icke utgör underavdelning av annan sådan förening, (parti) må, i den ordning och på de villkor här nedan stadgas, erhålla registrering av sin partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för partiet eller för den meningsriktning, partiet företräder).

#### 53 b §.

Ansökan om registrering av partibeteckning göres hos myndighet, som Konungen bestämmer.

Ansökan göres skriftligen av partiets styrelse. Vid ansökan skall fogas ett exemplar av partiets stadgar.

Har ansökan om registrering av partibeteckning gjorts senare än å sextionde dagen före ingången av den månad, under vilken valet äger rum, åtnjutes för partibeteckningen vid det valet ej det i denna lag stadgade skydd.

#### 53 c §.

Partibeteckning skall tydligt skilja sig från förut registrerad, ännu bestående beteckning. Göres av flera partier ansökan om registrering av samma partibeteckning eller av partibeteckningar, som äro så lika varandra, att de lätt kunna förväxlas, have det parti företräde, som först inkom till registreringsmyndigheten med fullständiga ansökningshandlingar.

Innan ansökan om registrering av partibeteckning upptages till avgörande, skall registreringsmyndigheten bereda styrelsen för parti, för vilket frågan om registreringen kan äga betydelse, tillfälle att yttra sig över ansökningen.

## 53 d §.

Styrelsen för det parti, som vunnit registrering, har att till registret anmäla viss person att vara partiets riksombudsman.

## 53 e §.

Registrerad partibeteckning skall av registreringsmyndigheten avföras ur registret, därest partiets styrelse det begär eller partiet upplösts.

Har registrerad partibeteckning icke begagnats vid två på varandra följande val till riksdagens andra kammare, må beteckningen av registreringsmyndigheten avföras ur registret, sedan partiets styrelse i ärendet hörts.

## 53 f §.

Valmän till ett antal av minst tjugufem, vilka äro inom valkretsen röstberättigade, må till Konungens befallningshavande ingiva förslag å kandidater till valet (valförslag).

Valförslag skall vara skriftligen avfattat samt egenhändigt undertecknat av förslagsställarna. Ej må någon underteckna flera valförslag; har så skett, skall hans namn å senare ingivet förslag anses obefintligt. Förslaget må ej ingivas tidigare än å trettioförsta dagen eller senare än å sextonde dagen före den sista dag, å vilken valet i valkretsen äger rum, vid äventyr, att detsamma elljest lämnas utan avseende.

Förslagsställarna böra bemyndiga någon inom valkretsen röstberättigad person att såsom deras ombudsman företräda dem i de avseenden, som i denna lag sägs.

## 53 g §.

Å valförslag skall ovanför kandidaternas namn utsättas partibeteckning. Mellan partibeteckningen och namnen må utsättas en fraktionsbeteckning ((beteckning i ord för viss grupp av valmän eller viss meningsriktning)).

Kandidaternas namn skola å valförslaget uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöra högst två utöver det antal riksdagsmän, valet avser. Hava flera namn uppförts, skola de sista övertaliga namnen anses såsom obefintliga.

## 53 h §.

Å valförslag bör vid förslagsställarnas och kandidaternas namn tydligt angivas vederbörandes titel eller yrke och hemvist så ock den beteckning i övrigt, som kan vara nödig för att fullt otvetydigt utmärka personen.

## 53 i §.

Är partibeteckning å valförslag likalydande med partibeteckning, som är genom registrering skyddad, skall företes skriftligt medgivande till partibeteckningens begagnande av riksombudsmannen för det parti, för vilket beteckningen registrerats, eller av någon, som riksombudsmannen förordnat att

i valkretsen företräda partiet. Har å valförslag upptagits partibeteckning, som icke är registrerad men som begagnats å tidigare ingivet sådant förslag, skall företes skriftligt medgivande härtill av ombudsmannen för det först ingivna, med den partibeteckningen försedda valförslaget.

Företes ej medgivande, må å valförslag ej upptagas partibeteckning, som är så lika registrerad partibeteckning eller annan å tidigare ingivet valförslag begagnad partibeteckning, att beteckningarna lätt kunna förväxlas. Fraktionsbeteckning å valförslag skall städse tydligt skilja sig från partibeteckning som nu sagts.

#### 53 k §.

Finner Konungens befallningshavande anledning antaga, att någon, som undertecknat valförslag, icke äger rösträtt inom valkretsen, har befallningshavanden att från vederbörande valnämndsordförande eller magistrat inhämta upplysning härom.

Uppfyller valförslaget eljest ej de i 53 f—53 i §§ stadgade villkor, skall befallningshavanden bereda ombudsmannen för valförslaget tillfälle att ombesörja av granskningen föranledda rättelser och tillägg. Dylik åtgärd skall vara vidtagen senast å åttonde dagen efter utgången av den för ingivande av valförslag stadgade tid.

#### 53 l §.

Riksombudsman för parti, för vilket partibeteckning registrerats, eller någon, som av riksombudsmannen förordnats att i valkretsen företräda partiet, ävensom ombudsman för valförslag, som först ingivits under viss, icke registrerad partibeteckning, må hos Konungens befallningshavande göra anmälan om valkartell.

Anmälan skall vara skriftligen avfattad och egenhändigt undertecknad av vederbörande ombudsmän. Anmälan må, vid äventyr, att densamma eljest lämnas utan avseende, ej ingivas senare än å sextonde dagen före den sista dag, å vilken valet i valkretsen äger rum.

#### 53 m §.

Över de valförslag, vilka efter verkställd prövning finnas vara i behörigt skick, skall Konungens befallningshavande ofördröjligen uppgöra en förteckning.

Valförslagen skola i förteckningen uppföras i bokstavsordning efter partibeteckning; och skall, om under samma partibeteckning flera valförslag anmälts, ordningen dem emellan bestämmas efter tiden för förslagens ingivande. I förteckningen skall jämväl lämnas uppgift å anmälda valkarteller.

Förteckningen kungöres ofördröjligen i den ordning, som om kungörande av val är stadgat.

#### 53 n §.

Skall val ske på grund av § 17 mom. 2 riksdagsordningen, må Konungen förordna om förkortning av de i 53 b, 53 f, 53 k och 53 l §§ stadgade tider;

dock att tid för valförslags ingivande ej må sättas att begynna senare än tre veckor före valdagen.

### 53 o §.

Över Konungens befallningshavandes beslut i ärende, varom i 53 m § sägs, må talan ej föras.

Sedan valförslag uppförts på den i 53 m § omförmälda förteckning, må frågan om dess lagenlighet ej vidare bliva föremål för prövning.

### 53 p §.

Närmare föreskrifter för tillämpningen av stadgandena i 53 a—53 m §§ meddelas av Konungen.

### 55 §.

När val — — — i ortstidningar.

I kungörelsen skall upptagas:

- 1) antalet av dem, som skola väljas inom valkretsen;
- 2) tid för ingivande av valförslag och anmälan om valkartell;
- 3) dag och tid för valet;
- 4) valstället för varje valdistrikt; samt
- 5) tid och ställe för rösternas sammanräknande inför Konungens befallningshavande; skolande sammanräkningen utsättas att äga rum så snart ske kan.

Kungörelsen skall — — — och röstlängd.

### 59 §.

Vid valet skola begagnas valsedlar av vitt papper utan kännetecken.

Å valsedel skall ovanför namnen utsättas partibeteckning från något av de kungjorda valförslagen. Mellan partibeteckningen och namnen må utsättas en fraktionsbeteckning från något av de kungjorda valförslagen med samma partibeteckning.

Såsom första namn skall å valsedeln upptagas något av namnen från valförslag, vars partibeteckning utsatts på sedeln. Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöra högst två utöver det antal riksdagsmän valet avser.

Valsedel bör — — — vilka åsyftas.

### 69 §.

3. a) Sedan de — — — uttages innehållet.
- b) Befinnes därvid — — — dessas antal.
- c) Förekommer anledning — — — dessas antal.
- d) De valsedlar, vilka icke enligt bestämmelserna under b och c återinlagts i sina valkuvert eller lagts åsido, ordnas i grupper sålunda, att sedlar, vilka äro likalydande med avseende å väljarbeteckning, som i 59 § andra

stycket sägs (parti- och fraktionsbeteckning), sammanföras i en grupp. Antalet valsedlar i varje grupp räknas, varefter sedlarna i varje grupp för sig inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas de inläggande valsedlarnas väljarbeteckning samt antal.

e) De omslag — — — protokollet avtryckas.

### 79 §.

Ogill är valsedel:

till vilken använts annat än vitt papper;

å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt;

vilken saknar partibeteckning;

å vilken utsatts partibeteckning, som ej är upptagen å något kungjort valförslag;

å vilken utsatts fraktionsbeteckning, som ej är upptagen å något kungjort valförslag med den å valsedeln utsatta partibeteckningen;

vilken upptager parti- eller fraktionsbeteckning å annat ställe än ovanför namnen;

vilken upptager flera än två beteckningar ovanför namnen;

vilken icke upptager något giltigt namn; dock att, där samtliga namn skola av anledning, som i 80 § andra stycket sägs, anses såsom obefintliga, valsedeln likväl skall tillgodoräknas det parti eller den fraktion, vars beteckning upptagits å sedeln.

Finnas i — — — — alla ogilla.

### 80 §.

Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem som därmed åsyftas, eller upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, anses sådant namn såsom obefintligt.

Är första namnet å valsedeln ej upptaget å något kungjort valförslag med den å valsedeln utsatta partibeteckningen, anses samtliga namn å valsedeln såsom obefintliga.

Finnas å — — — — såsom obefintliga.

### 81 §.

1. För rösternas sammanräknande ordnas valsedlarna efter väljarbeteckning, varom i 59 § andra stycket sägs, i grupper sålunda, att valsedlar med samma partibeteckning sammanföras i särskilda partigrupper och att, där inom dylik grupp förekomma valsedlar med fraktionsbeteckning, gruppens sedlar ordnas efter sådan beteckning till särskilda fraktionsgrupper. Till partigrupp hörande sedlar med endast en väljarbeteckning anses tillhöra en särskild fraktionsgrupp.

I denna lag betecknas såsom

*A-grupper*: de partigrupper samfällt, som ingå i en valkartell, ävensom envar annan partigrupp;

*B-grupper:* envar av de partigrupper, som ingå i en valkartell, ävensom envar av de fraktionsgrupper, som ingå i en såsom A-grupp betecknad parti-grupp;

*C-grupper:* envar av de fraktionsgrupper, som ingå i en såsom B-grupp betecknad partigrupp.

#### 94 §.

Infaller å söndag eller annan allmän helgdag tid, då anmärkning mot röstlängd, som i 42 § sägs, sist bör framställas eller då åtgärd för talans fullföljande eller bevarande sist bör företagas, må anmärkningen framställas eller åtgärden vidtagas å nästa söckendag. Samma lag vare i fråga om tiden för ingivande av valförslag och anmälan om valkartell samt för vidtagande av rättelse däri.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1931.

Hava två eller flera partier vid de val till riksdagens andra kammare, som ägt rum närmast före denna lags ikraftträdande, brukat samma partibeteckning och hava partierna före ingången av år 1931 sökt registrering av beteckningen, äge det parti företräde, som visar sig hava längsta tiden brukat beteckningen. Äro de partibeteckningar, som partierna brukat, så lika varandra, att de lätt kunna förväxlas, skall vad nu stadgats äga motsvarande tillämpning. Har eljest parti vid förenämnda val brukat viss partibeteckning och har partiet före ingången av år 1931 sökt registrering av beteckningen, äge partiet företräde till den beteckningen.

## Förslag

till

## Lag

om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl.  
Maj:ts regeringsrätt.

Härigenom förordnas att 2 § i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall i nedan angivna del hava följande ändrade lydelse:

### 2 §.

Besvär, som jämlikt författningarna må hos Konungen fullföljas i statsdepartementen, skola, med de undantag, som nedan i denna paragraf och i 3 § sägs, tillhöra regeringsrättens upptagande och avgörande i följande mål:

- 1:o) mål om registrering av partibeteckning och om avförande ur vederbörande register av dylik beteckning;
- mål om riksdagsmannaval, om avsägelse av riksdagsmannauppdrag;

-----

18:o) handräckningsmål.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1931.

-----

## Förslag

till

vissa ändringar i vallagen för skyddande av partibeteckningar.

### Historik.

1903 års be-  
tänkande.

I det betänkande med förslag till proportionellt valsätt till andra kammar-  
ren, som den 27 oktober 1903 avgavs av särskilda sakkunniga, voro bl. a. upptagna bestämmelser om officiella valförberedelser. Därvid skulle tillgå så att förslag å kandidater skulle ingivas till Konungens befallningshavande. Kandidatförslag skulle vara undertecknat av minst 20 inom valkretsen röstberättigade. Sedan valförslagen av K. B. offentliggjorts skulle anmälan i viss ordning ske till K. B. om namnen å de kandidater, som skulle tillhöra en och samma vallista. Dessa listor skulle sedermera genom K. B:s försorg föras med nummer, varefter K. B. hade att låta trycka officiella röstsedlar, som vid valet skulle tillhandahållas. Varje röstsedel upptog samtliga vallistor. Röstningen skulle tillgå så att valmannen i vallokalen genom ett streck med blåkrita utmärkte vart och ett av de namn, på vilka han ville rösta. Vallmannen hade ej rätt att rösta på andra än dem, vilkas namn voro tryckta på röstsedeln, men han hade frihet att rösta på kandidater från skilda listor. Å röstsedeln skulle ej få utmärkas flera namn än det antal riksdagsmän, som skulle väljas.

Riksdagar-  
na 1904,  
1905 och  
1907.

I de propositioner angående rösträttsreform, som framlades för 1904 års riksdag samt 1905 års lagtima riksdag, upptogs förslag om officiella valförberedelser i huvudsaklig överensstämmelse med 1903 års kommittébetänkande. Så skedde däremot icke i 1907 års rösträttsproposition. Vid propositionens utarbetande utgick man ifrån, att systemet med officiella valförberedelser ej borde komma till genomförande. Någon ändring undergick förslaget icke i denna del under riksdagsbehandlingen.

1913 års be-  
tänkande.

I den första utredning angående ändringar i det proportionella valssättet, som sedermera verkställdes och som är innefattad i ett den 3 december 1913 av tillkallade sakkunniga avgivet betänkande, berördes i förbigående frågan om officiella valförberedelser. Till undvikande av s. k. dekapitering föreslogs i betänkandet införande av s. k. absolut rangordning. De sakkunniga ansågo sig i detta sammanhang böra betona, att enligt deras mening en fullt tillfredsställande rangordningsmetod icke stode att erhålla utan att regler rörande ingående av kartell samt om skydd för partibeteckning infördes, vilket i sin tur syntes förutsätta införande av officiella vallistor i ena eller andra formen. En ändring av valbestämmelserna i detta avseende innefattade emellertid — framhöllo de sakkunniga — en så väsentlig omläggning av den gällande metoden, att de funno det uppenbarligen icke ingå i det dem lämnade uppdraget att framlägga förslag härutinnan.

Frågan om införande av officiella valförberedelser vann sedermera aktualitet i anledning av en motion av friherre Th. Adelsvärd vid 1918 års lagtima riksdag (II kamm. nr 118). I motionen berördes särskilt behovet av skydd för partibeteckning och det yttrades, att man haft anledning att uppmärksamma denna fråga, då vid senaste andrakammarval vid flera tillfällen ett partis partibeteckning utan medgivande begagnats av ett annat parti — ett ohederligt förfarande, som kommit till användning på ett sätt, som kunde betecknas som skandalöst. Det syntes enligt motionärens mening i den politiska moralens namn angeläget, att ett sådant förfaringssätt om möjligt förhindrades genom lämpliga bestämmelser i vallagen. Motionen utmynnade i en begäran om utredning.

1918 års  
riksdag.

Konstitutionsutskottet (utl. nr 11) framhöll, att utskottet förutsåge, att detta spörsmål icke kunde lösas utan väsentliga ändringar i gällande regler. Man syntes således icke kunna undgå att i en eller annan form införa officiell inregistrering av partibeteckningar och eventuellt även vallistor. Olägenheterna av dylika åtgärder vore uppenbara, men angelägenheten att råda bot för det ifrågavarande missförhållandet vore enligt utskottets mening så stor, att allvarliga åtgärder borde vidtagas för att undanröja detsamma. En dylik officiell inregistrering syntes ur vissa andra synpunkter kunna erbjuda stora fördelar. Utskottet hemställde om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av frågan. Denna hemställan vann riksdagens bifall.

Den begärda utredningen verkställdes sedermera av vissa sakkunniga (1919 års proportionsvalsakkunniga), vilka i sitt den 18 april 1921 avgivna betänkande del II bl. a. till behandling upptog frågan om officiella valförberedelser.

Proportions-  
valsakkun-  
niga.

Förslaget upptog införande av nominering av kandidater och anmälan av valförbund inför offentlig myndighet. Förfarandet skulle i huvudsak gestalta sig på följande sätt: Inför K. B. skulle inom bestämd tid före det egentliga valet kandidater anmälas av ett visst minimiantal väljare. Förslagen skulle av K. B. förseas med löpande nummer och offentliggöras. Partibeteckningar skulle icke förekomma. Samhörigheten mellan olika listor skulle därefter åstadkommas genom att sammanslutningar mellan dem inginges och inför K. B. anmäldes. Sådana sammanslutningar bleve vid platsfördelningen att betrakta såsom enheter. Procedurens slutpunkt skulle bli K. B:s kungörande av de anmälda listorna samt de emellan dem ingångna sammanslutningarna. Beträffande röstningen skulle den officiella kandidatnomineringens rättsverkan huvudsakligen bli den, att väljaren icke finge rösta på andra än nominerade kandidater. Därjämte hade han att å sin valsedel angiva numret å den vallista, vilken han önskade låta sin röst komma till godo.

Bland de fördelar, som det föreslagna systemet skulle föra med sig, framhölls i betänkandet främst, att den officiella förberedelsen rätt organiserad kunde bereda skydd mot illojala karteller.

Emellertid motiverades den officiella regleringen av valförberedelserna icke endast av önskvärldheten att kunna på ett fullgott sätt tekniskt organisera väljarnas sammanslutningar. Även andra vägande skäl kunde anföras.

För reformen talade sålunda den verkan till större klarhet över och reda i valsituationen, som anordningen skulle medföra, och i samband därmed den ökade vederhäftighet vid röstningen, som kunde förväntas bli en följd. Valmannen bleve i tillfälle att bättre orientera sig och därmed också för egen del ordna sin röstning på ett sätt, som till sin effekt bäst motsvarade hans intentioner. Omröstningsresultatet bleve i mindre grad beroende på oöverlagda röstningar, dikterade av ingivelser i sista ögonblicket. Med den fulla offentligheten i valförberedelserna följde också, att för manövrer och överrumplingar spelrummet bleve vida trängre än utan det officiella förfarandet.

Officiell nominering i förening med officiellt ingångna listsammanslutningar skulle vidare verka samlande på väljarskarorna. Behovet av åtgärder till främjande av en dylik ordning och samling komme att stegras dels genom den utomordentliga ökning av valmanskåren, som komme att bli en följd av de nya rösträttsbestämmelserna, dels genom den avsevärda förstoring av valkretsarna, som enligt förslaget skulle äga rum. Anordnandet av officiella valförberedelser kunde därjämte förväntas utjämna vissa svagheter i systemet och särskilt bidra till att neutralisera vissa vanskligheter, som bleve en följd av den av de sakkunniga förordade metoden med absolut rangordning. Därjämte kunde förväntas, att valresultatets uträknande bleve underlättat.

Gentemot de invändningar, som kunde anföras mot förslaget, framhölls i betänkandet följande:

»För det första anmärkes sålunda, att förfarandet är besvärligt och tidsödande, att det tynger ner hela valakten. En sådan invändning kan dock icke tillmätas avgörande vikt. Visar det sig, att en anordning är förbunden med väsentliga fördelar, får man väl icke låta avskräcka sig av att med densamma praktiserande också följer något besvär, helst när detta icke är av mera överväldigande art än här. Frågan blir i detta avseende lättare att bedöma, sedan redogörelse lämnats för de tilltänkta detaljbestämmelserna. Det torde då visa sig, att de åtgärder, som påläggas väljarna och deras valledningar, icke bli av så mödosam art, att det nya institutet på den grund är att avvisa.

En annan invändning hänför sig till svenska politiska vanor och föreställningssätt. Den offentliga kandidaturen skulle strida mot dessa. Här torde emellertid en dubbel felsyn spela in. Dels torde anmärkningen utgå från den uppfattningen, att kandidaterna skulle hava att framställa sig själva och väl också taga ledningen av propagandan för sin egen kandidatur med hjälp av biträdande agenter. Detta är emellertid felaktigt. Den offentliga kandidaturen kan i stället organiseras så, att kandidaterna fortfarande spela en mera passiv roll vid förfarandet. De anmälas av ett visst minimiantal väljare. På sin höjd kan det erfordras, att de giva sitt samtycke till sitt uppställande, ävensom att de på vissa stadier anmanas att träffa andra avgöranden. Dels torde vidare ett förbiseende vara för handen med avseende å de svenska politiska föreställningarnas nuvarande innebörd. Utvecklingen har för länge sedan vant oss vid, att representantkandidaterna ingalunda sitta i förnäm och ställa tillbakadragenhet, medan deras anhängare ensamma utveckla aktivitet. Den offentliga kandidaturen existerar praktiskt taget redan nu, ehuru i icke officiell gestalt. Den politiska finkänsligheten kan näppeligen bli stött för huvudet av en reform, som i detta avseende endast legaliserar, vad som redan tillämpas.

Viktigare än de båda nu behandlade invändningarna är en tredje. Den går därpå ut, att det officiella förberedelseförfarandet på ett mindre tilltalande sätt inskränker valmannens frihet och lägger för mycken makt i valledningens händer. Ser man till, vari frihetsinskränkningen egentligen består, finner man, att den kan komma att ligga dels däri, att valmannen icke tillåtes rösta på andra än av ett visst antal väljare officiellt anmälda kandidater, dels även uti andra tänkbara begränsningar med avseende å valsedelns innehåll, t. ex. att den skall gälla viss nominerad namnkombination. Vad det förstnämnda beträffar, så ligger ju givetvis däri ett tvång i förhållande till den nuvarande obegränsade friheten att rösta på vem som helst. Detta tvång kan dock näppeligen anses för oberättigat. Valet skall dock vara en akt av samverkan, icke ett planlöst kringkastande hit och dit av röster, utan hänsyn till en dylik samverkan. Det kan då icke anses obefogat att inskränka valfriheten till endast sådana kandidater, som över huvud kunna tänkas besitta någon som helst utsikt att bli valda. Att giva röster till personer, beträffande vilka en dylik utgång måste betraktas såsom på förhand absolut utesluten, blir meningslöst. Begränsningen i valmannens självbestämmanderätt inskränker sig därför egentligen till kravet, att han icke skall bortkasta sin röst. Förvisso behöver sådant under nuvarande förhållanden ingalunda dikteras av okynne allenast. Anser sig emellertid en valman hava allvarligt vägande skäl att icke giva sin röst åt någon av de uppställda kandidaterna, har han samma utvägar att anlita som nu. Han kan underlåta att rösta, han kan rösta blankt, och han kan till sist rösta på en icke nominerad kandidat — med den skillnaden mot nuvarande förhållanden, att sedeln underkännes, medan den nu är bortkastad utan att formellt underkännas. Men till sist: han kan i god tid se till att genom nominering förutsättningarna beredas för att en av honom önskad kandidat må kunna bli vald.

Nu kan emellertid invändas, att själva förutsättningen för resonemanget sviktar, så till vida som antagandet, att endast sådana kandidater, som anmälas av ett visst antal väljare, hava någon utsikt att ernå tillräckligt antal röster, är oriktigt. Invändningen är naturligtvis berättigad, för den händelse man såsom minimum av anmälare fixerar en så hög siffra, att den kan anses innebära ett överdrivet krav. Men den behöver icke åsyfta ett sådant tydligt fall utan kan gå ut på att, även om man bestämmer en måttlig siffra, vilken ju dock enligt sakens natur icke kan sättas alltför låg, redan häri ligger ett tvång, som kan göra antagandet, att endast på sådant sätt nominerade kandidater hava några valutsikter, missvisande. Det är nämligen icke detsamma att slutet rösta på en man och att öppet underteckna ett inlämnat kandidatförslag. Många, som kunde förväntas önska göra det förra, draga sig måhända för det senare. Denna senare anmärkning är givetvis riktig. Men å andra sidan kan med fog hävdas, att det vore märkvärdigt, i synnerhet ifall länen göras till valkretsar, om icke i en sådan folkrik valkrets skulle utan större svårighet kunna uppdrivas tjugofem väljare — den siffra, som vårt förslag åsyftar — till att underteckna en anmälan av en person, vars kandidatur verkligen omfattas med intresse av så många valmän, att hans inval kan komma i fråga.»

Beträffande invändningen, att det officiella nomineringsförfarandet skulle leda till ökat inflytande för de politiska partiledningarna, framhöllo de sakkunniga, att partiorganisationerna såsom sådana icke skulle tillerkännas någon särskild roll i förfarandet. Någon rätt att anmäla listor skulle icke tillkomma partistyrelserna såsom sådana, än mindre förbehållas dem. De enskilda valmännens initiativ i valrörelsen bleve sålunda icke borttaget. Vem som helst kunde sätta i gång en aktion för anmälan av en eller flera kandidater. Det

gällde blott att samla de erforderliga medanmälarna. I detta avseende behövde sålunda intet tyranni mot oppositionsgrupper inom partiet befaras från de organiserade partiledningarnas sida. Det borde i detta sammanhang uppmärksammas, att möjligheten att ingå listsammanslutningar, genom vilka olika listor sammanfördes till en enhet, gjorde, att dylika säraktioner kunde företagas utan skada för partiets numerära representation. Samma möjlighet kunde förväntas bli ett välägnat medel mot den för vissa fall allt för långt drivna centralisation av valrörelsen, som eljest kunde befaras bli en följd av valkretsarnas förstörande.

*Yttranden över proportionsvalsak-kunnigas betänkande.* Över vissa delar av proportionsvalsakkunnigas förslag, bl. a. frågan om officiella valförberedelser, inhämtades yttranden av länsstyrelserna. Följande sammanställning av de olika länsstyrelsernas utlåtanden må här lämnas.

K. B. i Kristianstads län fann förslaget vara välgrundat och K. B. i Älvsborgs län förklarade sig anse detsamma böra läggas till grund för lagstiftning i ämnet. K. B. i Hallands län förmenade, att den officiella nomineringen och förbundsförfarandet skulle medföra betydande fördelar, även om förenklingar vore önskvärda. K. B. i Göteborgs och Bohus län yttrade, att samtliga de institut, om vilka utlåtande infordrats, syntes vara av den beskaffenhet, att deras införande, på sätt föreslagits, skulle innebära en avgjord förbättring i valmetoden. Länsstyrelsen i Gävleborgs län uttalade, att, såvitt länsstyrelsen kunnat bedöma, syntes de principer, varpå förslaget vore grundat, vara ägnade att bereda skydd mot illojala karteller samt åstadkomma reda och ordning i valsituationen men ändock lämna det enskilda initiativet erforderligt spelrum. K. B. i Kopparbergs län sade sig icke hava några principiella invändningar att göra mot de föreslagna nya anordningarna; invändningarna emot desamma vore enligt denna befallningshavandes mening föga vägande i jämförelse med de av de sakkunniga påvisade fördelarna.

Andra länsstyrelser ställde sig mera tveksamma. Länsstyrelsen i Norrbottens län yttrade, att fördelen med införande av kandidatnominering och anmälan av valförbund inför offentlig myndighet vore enligt motiven till det framlagda förslaget i flera avseenden betydande, och länsstyrelsen kunde i stort sett icke motsäga, vad de sakkunniga därutinnan framhållit. Länsstyrelsen betonade emellertid vikten av att valförfarandet bleve så enkelt och lättfattligt, att det icke föranledde till misstag från valmännens sida, och tillade i detta sammanhang, att länsstyrelsen icke nu tillträdde sig att bedöma, huruvida det föreslagna förfarandet vore av sådan beskaffenhet. K. B. i Blekinge län åter förklarade, att, även om de invändningar, som vanligen gjordes mot ifrågavarande institut, till en ej oväsentlig del bottnade i oklara och oriktiga föreställningar om vad saken egentligen innebure, borde likväl ej förbises, att själva namnet »officiell kandidatur» i många medborgares öron hade en dålig klang och att anordningar i föreslagen riktning därför kunde befaras komma att ytterligare öka obenägenheten hos stora lager av befolkningen mot ett aktivt deltagande i det politiska livet. Länsstyrelsen ifrågasatte också möjligheten av ett ökat inflytande för valledningarna genom det nya förfarandet. Icke desto mindre förordade denne K. B. ett försök till lagstiftning i den riktning, förslaget angäve, när de rika möjligheter till valkupper, som det nuvarande systemet erbjöde, gjorde en reform nödvändig. Länsstyrelsen i Västernorrlands län framställde vissa invändningar mot den föreslagna anordningen, vilken den fann strida mot svenskt föreställningssätt och med dåvarande valkretsindelning onödig. Om emellertid länsvalkretsarna genomfördes, förme-

nade länsstyrelsen, att det med all sannolikhet bleve erforderligt eller åtminstone lämpligt, att valförberedelserna i större utsträckning än vad hittills varit fallet inordnades under vissa reglerande former, varför länsstyrelsen sade sig icke under sådan förutsättning kunna ställa sig principiellt avvisande mot, att de sakkunnigas förslag i huvudsak upphöjdes till lag.

Sistnämnda länsstyrelse tillade emellertid, att den icke kunde tillstyrka den nya ordningens tillämpande redan vid de första val, som förrättades i de tilltänkta större valkretsarna, utan att dessförinnan erfarenheten givit vid handen, huruvida icke rådande system kunde vara förenligt med den förändrade valkretsindelningen. En liknande ståndpunkt intogs jämväl av överståthållarämbetet — vilket emellertid ansåg det vara nödvändigt, att även vid valen till första kammaren tillämpa systemet med officiella vallistor — så till vida som ämbetet ställde sig tveksamt, huruvida det vore klokt, att i och för tillämpning redan vid ett omedelbart förestående val införa de nya bestämmelserna. Ämbetet förmenade det vara att befara, att detta skulle medföra stora svårigheter för valmännen, och att det vore försiktigare att låta metoden så småningom inläras av den stora allmänheten, innan denna tvingades att använda densamma. Slutligen påyrkades uppskov med frågan om de officiella valförberedelsernas införande jämväl av länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Uppsala, Örebro och Västerbottens län. Av dessa uttalade länsstyrelsen i Stockholms län, att, även om ett uppskov med framläggande av förslaget i dess helhet vore att tillråda, det därför icke borde vara uteslutet, att man, under avvaktande av den slutliga prövningen av de sakkunnigas förslag i dess helhet, genomförde de detaljförändringar i den nuvarande valordningen, som kunde finnas lämpliga och möjliga. Såsom sådana nämndes införande av den nya rangordningsprincipen samt utvidgning av valkretsarna. K. B. i Uppsala, Örebro och Västerbottens län voro mera utpräglat emot de officiella valförberedelserna över huvud och överensstämde däri med länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Skaraborgs, Värmlands, Västmanlands och Jämtlands län, ävensom Gotlands län, vilken senare länsstyrelse dock ställde sig mera tveksam än de övriga.

Bland dessa länsstyrelser fann visserligen den sistnämnda den föreslagna metoden med officiell kandidatnominering vara väl ägnad att befordra undanröjandet av den med gällande valmetod förenade olägenheten, att en grupp valmän hade möjlighet att för sina valsedlar använda en annan grups partibeteckning mot denna grups vilja, och länsstyrelsen i Värmlands län yttrade, att från teoretiska synpunkter vägande skäl kunde åberopas till stöd för de allmänna principer, vilka för förslaget upprättande varit vägledande. Men eljest framhölls såväl i dessa som i de övriga nyssnämnda och vissa av de tidigare berörda utlåtandena åtskilliga motskäl mot de officiella valförberedelserna. Sålunda anfördes, att offentlig myndighets medverkan på valets förberedande stadium i den betydande grad, som vore föreslagen, icke kunde anses stämma med hos oss gängse föreställningssätt. Vidare gjordes gällande, att de officiella valförberedelserna över hövan inskränkte den enskilde valmannens frihet och stärkte partiledningarnas makt och därför kunde vara ägnade att befordra »valledan». Det föreslagna förfaringssättet karakteriserades såsom invecklat och svårförståeligt. Åtskilliga befallningshavande ansågo därjämte, att faran för illojala karteller i hög grad överdrivits och att missförhållanden av dylik art icke förekommit i sådan utsträckning, att de påkallade en så radikal omläggning av förfaringssättet vid valförberedelserna, som föreslagits.

I väsentlig mån gällde emellertid betänkligheterna den betydligt ökade arbetsbörda, som i valtider komme att läggas på K. B., om förslaget om de officiella valförberedelserna bleve lag. Denna ökning i arbetet skulle, förmenades det, allvarligt äventyra övriga ärendens ordentliga handhavande, så mycket

mera, som de politiska valens förberedelser komme att infalla på en tid, då länsstyrelserna vore upptagna av arbetet med framställningar till landstingen, och stora svårigheter särskilt i de mindre residensstäderna förefunnos att utanför länsstyrelsens krets anskaffa kompetent personal för valarbetet, vilket med det nya systemets antagande skulle ytterligare kompliceras och i följd därav ställa stora krav på personalen. — Från tvenne håll (länsstyrelserna i Södermanlands och Västmanlands län) ifrågasattes inrättandet av särskilda övervalnämnder, eventuellt gemensamma för två eller flera valkretsar.

1921 års  
riksdag.

Proportionsvalsakkunnigas förslag har endast i vissa delar kommit till genomförande. Sålunda framlades för 1921 års riksdag (proposition nr 353) förslag om valkretsarnas förstoring samt om införande av absolut rangordning och av viss ändrad beräkning av röstförbrukningen. Chefen för justitiedepartementet berörde vid förslaget anmälan i statsrådet även frågan om de officiella valförberedelserna men fann sig förhindrad att för det dåvarande förordla förslaget framläggande i denna del, främst med hänsyn till att den långt framskridna tiden ej medgivit ett så grundligt övervägande, som ifrågavarande del av förslaget ansågs kräva.

Konstitutionsutskottet (utl. nr 49) avstyrkte propositionen under framhållande, att de olika spörsmålen borde prövas i ett sammanhang, men riksdagen biföll ett inom utskottet reservationsvis framfört yrkande om bifall i stort sett till propositionen.

1922 års  
riksdag.

Frågan om en reformering av valsättet kom därefter redan vid påföljande, 1922 års riksdag, till behandling, närmast med anledning av en inom första kammaren väckt motion (nr 19), vari hemställdes om införande av underpartibeteckning vid andrakammarval och landstingsmannaval.

Motionen avstyrktes av konstitutionsutskottet (utl. nr 20), som anförde att utskottet funnit problemet i fråga, vari bl. a. inginge spörsmålet om officiella valförberedelser, så omfattande, att något förslag ej kunnat av utskottet framföras. Herr Reuterskiöld framlade emellertid reservationsvis ett förslag till sådan ändring i vallagen, att officiella valförberedelser skulle införas. Utskottets hemställan vann riksdagens bifall.

1923 års  
riksdag.

Vid 1923 års riksdag väcktes inom andra kammaren en motion (nr 52), vari hemställdes om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till bestämmelser om skydd för partibeteckning.

På konstitutionsutskottets hemställan (utl. nr 21) blev motionen avslagen.

1924 års  
riksdag.

Ett förslag till införande av underpartibeteckningar och fraktionsbeteckningar framlades av Kungl. Maj:t i proposition (nr 179) vid 1924 års riksdag.

Konstitutionsutskottet (utl. nr 28), som med vissa jämkningar tillstyrkte förslaget, berörde i detta sammanhang även frågan om de officiella valförberedelserna. Utskottet yttrade härom:

»Inom utskottet har den uppfattningen med styrka hävdats, att en tillfredsställande lösning av de svårigheter, som såväl i nu ifrågavarande som i andra hänseenden äro förenade med den proportionella valmetoden, näppeligen står att ernå utan officiella valförberedelser. Det har dock ej kunnat ifrågakomma

att nu föreslå en övergång till detta system. Utskottet håller emellertid för sannolikt, att frågan om införande av officiella valförberedelser framdeles kommer att tagas under överbäggande.»

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Vid 1929 års riksdag väcktes av herr Gustaf Möller i första kammaren en motion (nr 116), vari hemställdes om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om skyndsamt utredning jämte förslag till sådan ändring i föreskrifterna om val till riksdagens andra kammare, att därigenom illojalt användande av partibeteckningar skulle förekommas.

1929 års  
riksdag.

I motionen lämnades efter en redogörelse av frågans tidigare behandling följande skiss till en lösning av spörsmålet:

1. Partibeteckningarna registreras inför offentlig central myndighet. Därvidlag kan man tänka sig antingen justitiedepartementet eller statistiska centralbyrån, vilken sistnämnda utger valstatistiken och som sådan torde ha den största erfarenheten om partibildningar och valsedeltypen i de olika kretsarna. Vid registreringen prövas, att ett parti ej erhåller registrering av en partibeteckning, som veterligen tidigare använts av annat parti och av detta alltjämt önskas bibehållen.

2. Registrerat parti meddelar länsstyrelserna, vilka valkretssammanslutningar eller fullmäktige, som i varje valkrets företråda partiet och å dess vägnar äga registrera vallistor under partiets beteckning ävensom lämna medgivande om inregistrering av andra vallistor under partiets beteckning, respektive träffa avtal om valallianser.

3. Så anmäld valkretsorganisation, respektive fullmäktige, registrerar hos vederbörande Konungens befallningshavande partiets vallista under den fastställda partibeteckningen. Utan dess medgivande kunna avvika vallistor icke registreras.

4. Avtal om valallianser, vare sig det gäller kartell- eller fraktionsbeteckningar, registreras inför Konungens befallningshavande.

5. Vallistor, som avvika från de registrerade listorna, godtagas endast i den mån de innehålla namn från de registrerade listorna.

Konstitutionsutskottet (utl. nr 11) biträdde motionärens hemställan. Utskottet yttrade bl. a., att de senaste andrakammarvalens erfarenhet hade visat, att det 1924 införda systemet med tre väljarbeteckningar icke kunnat förhindra illojalt utnyttjande från ett partis sida av ett annat partis namn och röstöverskott. Det krav på skydd mot illojalt användande av ett partis beteckning, som rests uti nu förevarande motion, syntes vara väl grundat och utskottet hemställde om utredning i motionens syfte. De vägar, som i motionen skisserats för att nå detta syfte, funne utskottet emellertid kunna ingiva vissa betänkligheter. Det eftersträfvade målet syntes kunna nås utan att tillerkänna partiorganisationerna så stor makt vid valförberedelserna, som i motionen antyd-des. Däremot syntes, såsom motionären i överensstämmelse med de proportionsvalsakkunniga påvisat, skydd för partiernas beteckningar svårigen kunna genomföras utan officiella valförberedelser. Utskottet ville emellertid icke för det dåvarande närmare inlåta sig på frågan, huru sådant skydd skulle åstadkommas, utan ansåg det böra överlämnas åt den förordade utredningen att söka lösa densamma.

Utskottets hemställan vann riksdagens bifall.

De sak-  
kunniga.  
Allmänna  
synpunkter.

Samtliga de spörsmål, som beröra frågan om partibeteckningars skyddande och officiella valförberedelser, hava ingående dryftats i det i det föregående omnämnda betänkandet av 1919 års proportionsvalsakkunniga. Det torde med hänsyn härtill ej vara nödigt att här redogöra för alla de olika utvägar, som erbjuda sig för frågornas lösning. Efterföljande framställning har därför huvudsakligen begränsats till en kortfattad motivering för den metod, som de sakkunniga för sin del funnit böra väljas.

Såsom av redogörelsen under historiken framgår, föreslogo proportionsvalsakkunniga, att partibeteckningarna skulle avskaffas och ersättas med nummerbeteckningar. Förslaget i fråga motiverades med, att det vore den enda för våra förhållanden lämpliga och effektiva åtgärd, som stode till buds mot missbruk av partibeteckningar. Denna utväg att undgå svårigheterna har emellertid vid förevarande utredning ej kunnat komma under bedömande, då själva utredningsuppdraget gällt *skydd för partibeteckningar* och partibeteckningarnas bibehållande alltså får anses utgöra en *förutsättning* för utredningen. Partibeteckningsskyddet har därför i förevarande förslag ansetts böra infogas i den nuvarande ordningen och lämpas efter den praxis, som hos oss utbildats. Andra jämkningar i rådande förhållanden, än som för skyddets ernående ansetts oundgängliga, hava icke föreslagits.

Om man i enlighet med det sagda utgår ifrån, att partibeteckningarna skola bibehållas och att det här endast gäller att skapa ett komplement, som utesluter ett illojalt användande av partibeteckningarna de olika valmansgrupperna emellan, så kan till en början slås fast, att — såsom 1929 års konstitutionsutskott också påpekat — något skydd för dessa beteckningar svårigen torde kunna genomföras utan officiella valförberedelser. Det må också nämnas, att i samtliga de främmande länder, vilkas proportionella valsystem vid förevarande utredning gjorts till föremål för undersökning, officiella valförberedelser äro införda. När hos oss yppats betänkligheter mot dylika förberedelser, torde man ha utgått ifrån, att dessa, såsom i utlandet på sina håll är fallet, skulle leda till sådana icke önskvärda följder, att valhandlingen »mekaniseras», att den enskilde valmannens möjlighet att göra en personlig insats vid valet försvårades och att den avgörande bestämmanderätten lades i partiledningarnas hand. Det må också erkännas, att dessa betänkligheter skulle äga fog, om de officiella valförberedelserna med nödvändighet skulle leda till sådana konsekvenser, att enbart vissa centralt registrerade partibeteckningar finge vid valet komma till användning och att i allmänhet endast partiorganisationerna komme att nominera kandidater, till följd varav valmännen skulle vara hänvisade att rösta allenast på de sålunda officiellt uppställda kandidaterna. Emellertid är det — såsom i det följande skall visas — alldeles icke nödvändigt att ge de officiella valförberedelserna en sådan karaktär. Fasthåller man, att valförberedelsernas uppgift allenast är att åt partibeteckningarna bereda erforderligt skydd, lär systemet kunna utformas så att kandidatnomineringen helt läggas i valmännens hand och att valmannens frihet att rösta på de kandidater, han

önskar se valda, lämnas i det närmaste obeskuren. I så fall skulle åt partiorganisationerna ej inrymmas i varje fall något större inflytande än de för närvarande redan faktiskt utöva.

Såsom redan framhölls i den till grund för riksdagens framställning liggande motionen, torde böra anordnas en central registrering av partibeteckningar. Av skäl, som i den speciella motiveringen närmare angivas, bör möjlighet att vinna registrering stå öppen endast för partiernas riksorganisationer. Något *tvång* att registrera partibeteckning bör ej stadgas. Det bör allenast finnas en *rätt* för partierna att begagna denna möjlighet för skyddande av sin partibeteckning. Varje partiorganisation bör äga rätt att registrera endast *en* dylik beteckning. Det skydd registreringen bereder gäller icke endast visst val utan det gäller även framdeles, tills partibeteckningen avförts ur registret.

Bland de myndigheter, som kunna ifrågakomma att handhava registreringsarbetet märkas främst justitiedepartementet och statistiska centralbyrån. I händelse justitiedepartementet valdes, torde beslutanderätten böra tilläggas chefen för departementet. En sådan ordning är gällande i Norge. Det synes emellertid bättre överensstämma med våra administrativa förhållanden att låta dessa ärenden handhavas av ett centralt verk, varigenom även vinnes den fördelen, att beslut om bifall till eller avslag å ansökan om registrering kan överklagas till regeringsrätten. Då statistiska centralbyrån redan nu handhar utarbetande av valstatistiken, synes det ligga närmast till hands att förlägga registreringen av partibeteckningarna till detta verk. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma registreringsmyndighet.

Det kunde nu måhända synas som skulle de erforderliga förberedelserna för valet kunna begränsas till enbart en dylik central registrering. Emellertid skulle i så fall något verkligt skydd för partibeteckningarna knappast ha vunnits. Det funnes nämligen icke något som helst hinder för en grupp valmän, som önskar missbruka ett partis registrerade beteckning att likvisst på sina valsedlar under sistnämnda beteckning upptaga namn å kandidater, som icke tillhöra ifrågavarande parti. Att mot dylika manövrar söka korrektiv i straffbestämmelser, riktade mot den, som utsprede dylika valsedlar, lär nepeligen kunna sättas i fråga.

Problemet gäller uppenbarligen att utfinna ett medel att *binda partibeteckningarna vid vissa kandidatnamn*. Det tekniska medel, som i sådant hänseende står till buds, är i första hand en officiell registrering av förslag å kandidater (*valförslag*). Rätt att framställa dylikt förslag bör tillkomma inom valkretsen röstberättigade personer. Förslagsställarnas antal har ansetts kunna bestämmas till tjugufem. Däremot torde det ur vissa synpunkter vara mindre lämpligt att — såsom t. ex. i Norge är fallet — tillägga partiorganisationerna såsom sådana förslagsrätt. Såsom lämplig myndighet att handhava ifrågavarande registreringsuppgift torde närmast komma i fråga Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen.

Såsom nämnt avses ej att stadga något tvång till central inregistrering av partibeteckning. Därav följer att valmännen vid upprättande av valförslag ej

skola vara hänvisade endast till dessa registrerade beteckningar utan att å dylikt förslag skola få begagnas även andra partibeteckningar.

Även om det lär vara att förvänta, att flertalet partier kommer att begagna den i det föregående berörda möjligheten att få skyddad en för partiet enhetlig rikspartibeteckning, kan det dock tänkas, att ett eller annat parti föredrar att i olika valkretsar begagna efter de speciella förhållandena på orten lämpade beteckningar. Då ett dylikt parti i fråga om dessa mera lokalt betonade partibeteckningar ej torde böra lämnas helt utan skydd, har möjlighet även beretts att få dessa partibeteckningar skyddade — ett skydd, som dock begränsats att gälla endast för vederbörande valkrets och endast för det förestående valet. Därmed vinner man även den fördelen, att sådana väljargrupper, som av en eller annan anledning icke önska uppträda under visst partis beteckning, kunna antaga och få skyddad egen partibeteckning.

Vad den tekniska utformningen i denna del beträffar, torde en anknytning böra sökas till ingivande av valförslag till länsstyrelsen — lämpligen på det sättet, att den grupp av valmän, vilken först hos länsstyrelsen under en viss partibeteckning — icke riksinregistrerad — anmält ett valförslag, skall vara säkrad för att denna partibeteckning icke kan i den valkretsen illojalt utnyttjas för något annat valförslag.

För att göra det skydd effektivt, som är avsett att beredas såväl de riksinregistrerade som de genom valförslag anmälda partibeteckningarna, fordras uppenbarligen, att valförslag under skyddad partibeteckning ej må kunna inregistreras, om därå finnas uppförda kandidater, som det parti eller den meningsgrupp, vilken vunnit skydd för partibeteckningen, ej vill godtaga. Härvid kan lämpligen förfaras på följande sätt. Den grupp av valmän, som vill under visst *centralt registrerat partinamn* hos K. B. anmäla ett valförslag, har att förete ett medgivande till partibeteckningens begagnande från ett därtill befullmäktigat ombud för partiet. Detta ombud kan vara antingen en av riksorganisationen utsedd representant (partiets riksbudsman) eller ett av denne utsett lokalt ombud. I allmänhet torde det sannolikt bliva valkretsorganisationens ombudsman, som bemyndigas att lämna dylikt medgivande. Beträffande partibeteckning, som ej centralt registrerats, men som finnes upptagen å ett *hos K. B. anmält valförslag*, bör en liknande anordning bringas i tillämpning. Dylik partibeteckning bör ej få användas för ett annat, senare ingivet valförslag, med mindre ett ombud för förslagsställarna till det först ingivna förslaget lämnat medgivande härtill.

Någon ändring i det hos oss allmänt rådande förhållande, att partierna under samma partibeteckning i en valkrets presentera ett flertal listtyper, är ej avsedd att med den nya ordningen inträda. Det skall således ej vara något hinder att med vederbörligt tillstånd från den, som förfogar över partibeteckningen, få hos K. B. registrerade olika valförslag under samma partibeteckning.

Vid mottagande av valförslag har länsstyrelsen att granska detsamma, varvid särskilt skall tillses — förutom att vissa fordringar av mera formell art äro uppfyllda — huruvida partibeteckningen å förslaget är likalydande eller lätt förväxlingsbar med någon av de centralt registrerade beteckningarna eller med partibeteckningen å något tidigare ingivet valförslag. Föreligger risk, att partibeteckningen å valförslaget lätt kan förväxlas med en sålunda skyddad beteckning, får valförslaget ej registreras. Är däremot valförslagets partibeteckning likalydande med en skyddad beteckning, kan K. B. godtaga förslaget endast, om medgivande till partibeteckningens begagnande lämnats på sätt nyss sagts och ej heller eljest anledning till anmärkning föreligger. Då det är lämpligt, att K. B. kan få tillfälle att förhandla med en representant för förslagsställarna för vidtagande av rättelser i förslaget ävensom för kompletteringar (t. ex. för införskaffande av ifrågavarande medgivande) böra undertecknarna av valförslaget utse viss person att vara deras ombudsman. De efter granskning godkända valförslagen böra av K. B. offentligen kungöras.

I utlandet är verkan av den officiella kandidatnomineringen i allmänhet den, att valmannen vid röstningen är begränsad till de officiellt registrerade listorna med därå upptagna kandidater. I överensstämmelse härmed hade också proportionsvalsakkunniga föreslagit, att, därest valmannen å valsedeln upptog namn å kandidat, som ej funnes uppförd å vallista, namnet i fråga skulle betraktas såsom obefintligt. En annan ståndpunkt intar den norska vallagen, som principiellt lämnar valmannen full frihet att rösta på en icke nominerad kandidat. Till denna ståndpunkt ansluter sig föreliggande förslag dock med viss modifikation. Det är ju nämligen uppenbart, att om kravet på valsedlarnas överensstämmelse med de inregistrerade valförslagen helt skulle övergivas, därmed även skyddet för partibeteckningarna skulle vara i det närmaste tillspillogivet. Det parti, som ville illojalt begagna ett annat partis beteckning, kunde helt avstå från den officiella kandidatnomineringen och i stället trycka och låta sprida valsedlar, som under ifrågavarande partibeteckning upptog namnen å det förstnämnda partiets kandidater. Den norska lagen hindrar dylika manipulationer genom att förbjuda och straffbelägga spridning av *tryckta valsedlar*, som ej överensstämma med de officiellt inregistrerade vallistorna. Däremot är det enligt den norska lagen medgivet att å en tryckt sedel göra ändringar för hand ävensom att begagna helt handskrivna sedlar, som avvika från vallistan. Man har med andra ord begränsat sig till att söka hindra en *organiserad* illojalitet.

Att välja denna utväg hos oss har ej ansetts lämpligt. Man skulle därmed ej förhindra missbruken, även om man försvårade dem. Förevarande förslag har i stället sökt att på annat sätt vinna ett korrektiv. Enligt detta förslag skall det visserligen stå valmannen fritt att stryka namnet å någon eller några av valförslagets kandidater, att flytta om ordningen mellan namnen och att upptaga namn å en icke nominerad kandidat, men såsom en minimifordran för rätten att få begagna en viss partibeteckning är dock uppställt det krav, att *såsom första namn å valsedeln alltid skall upptagas något av namnen å det*

eller de valförslag, vars partibeteckning valmannen begagnar. Underlåter han detta, skola samtliga namn å sedeln betraktas såsom obefintliga, men rösten likvisst komma det parti tillgodo, under vars beteckning valsedeln avgivits. Därmed torde en tillräckligt kraftig rigel vara dragen mot illojalt användande av annat partis eller annan grupps skyddade partibeteckning, samtidigt som den enskilde valmannen beretts möjligast stora frihet att rösta på vilka kandidater han vill. Det står honom ju därjämte öppet — om han icke vill stödja någon av de kandidater, som framförts under ifrågavarande partibeteckning — att under egen partibeteckning anmäla ett valförslag, varvid dock fordras att han skall kunna uppbringa minst tjugufyra likasinnade valmän såsom förslagsställare. Däremot måste valmannen — om partibeteckningsskyddet skall kunna bli effektivt — i så måtto vara bunden vid de kungjorda valförslagen, att han icke äger begagna andra än de å dessa valförslag upptagna partibeteckningarna.

Om officiella valförberedelser införas är en särskild väljarbeteckning för karteller ej längre nödvändig. Den kan lämpligen ersättas med en anmälan till K. B. om kartell. En dylik anmälan bör för att komma till valmännens kännedom publiceras i samband med valförslagen. På grund av det hos oss gällande systemet för röstsammanräkning efter partibeteckningar, måste en kartell avse samtliga de valförslag, som äro avgivna under en viss partibeteckning. Kartell kan således ej ingå för varje valförslag för sig. Befogenheten att anmäla kartell skall enligt förslaget tillkomma dem, som enligt vad förut sagts äro befogade att lämna medgivande till partibeteckningens begagnande, d. v. s. i fråga om partibeteckning, som är riksinregistrerad, partiets riksbudsman eller det lokala ombud han utsett och i fråga om partibeteckning, som åtnjuter lokalt skydd inom valkretsen, ombudsmannen för det valförslag, som först ingivits under nämnda partibeteckning.

Om kartellbeteckningarna bortfalla och ersättas med kartellanmälan, komma framdeles endast två väljarbeteckningar att finnas, nämligen partibeteckningar och fraktionsbeteckningar. Beträffande fraktionsbeteckningen bör K. B. vid inregistrering av ett valförslag givetvis tillse, att beteckningen ej är likalydande eller förväxlingsbar med någon av de skyddade partibeteckningarna. Valförslag med dylik fraktionsbeteckning kan ej inregistreras. För att förhindra, att ett parti, som vill illojalt utnyttja en skyddad partibeteckning genom att begagna den såsom fraktionsbeteckning, skulle kunna kringgå föreskriften i fråga på det sättet, att partiet utan anmälan av valförslag låter trycka och sprida valsedlar, försedda med sådan fraktionsbeteckning, har det funnits nödvändigt att stadga, att valsedel är ogill, om därå upptagits fraktionsbeteckning, som ej är upptagen å något av de kungjorda valförslagen med samma partibeteckning.

Det system för officiella valförberedelser, som i det föregående i korta drag angivits och som finnes närmare utformat i föreliggande förslag till lagtext, ut-

går, såsom tidigare redan framhållits, från att så långt med intresset för ett effektivt skydd för partibeteckning är förenligt, förebygga en mekanisering av valsystemet och värna den enskilde medborgarens rätt att fritt förfoga över sin röst. Önskar t. ex. någon grupp av valmän inom ett visst parti att träda in för valet av viss eller vissa kandidater, har den att anmäla valförslag. Vilja vederbörande icke gå fram under egen partibeteckning, eventuellt i kartell med det parti, som de tillhöra, utan önska de använda detta partis beteckning, har man att utverka medgivande härtill av vederbörande ombudsman. I allmänhet lärrer ett dylikt medgivande ej vägras, då ju partiet har ett påtagligt intresse av att under sin beteckning samla så stora valmanssskaror som möjligt. Skulle emellertid av någon särskild anledning ett dylikt medgivande ej stå att få, kan ifrågavarande valmansgrupp visserligen icke få sin särlista officiellt inregistrerad, men det står vederbörande öppet att under den partibeteckning, man önskar vinna, gå fram med egna valsedlar och därmed verka för valet av sin särkandidat, blott såsom första namn på valsedeln uppföres något av namnen från den eller de valförslag, som hos K. B. registrerats under den partibeteckningen. Denna skyldighet att lämna ett bidrag till valet av någon av de officiella partikandidaterna är såsom förut nämnts nödvändig för att vinna det partibeteckningsskydd, som eftersträvas. Det torde å andra sidan ej behöva befaras, att det för denna valmansgrupp skulle kännas alltför påkostande att lämna ett dylikt bidrag, då man får förutsätta, att gruppen hellre vill främja någon av kandidaterna från det parti, under vars beteckning man skulle rösta, än att se en kandidat från någon av de andra partierna vald.

Skulle det emellertid anses, att ett dylikt åläggande utgör en allför stor tunga för en sådan särgrupp, så finnes en möjlighet att tekniskt ordna ett samgående även därförutan, nämligen genom systemet med s. k. ensidiga karteller eller stödlistor. I så fall skulle medgivas inregistrering av valförslag under förklaring, att listan i fråga skall utgöra stödlista till viss uppgiven partibeteckning (huvudpartiet). Innebörden härav skulle vara, att stödlistans röstöverskott — eventuellt hela röstvärdet, om listan i konkurrens med övriga partier ej lyckas placera någon kandidat — skall tillgodokomma huvudpartiet. I motsats till den ömsesidiga kartellen skall däremot vid denna form av kartell det senare partets röstöverskott ej kunna komma stödlistan till godo. Genom en dylik anordning skulle åt en lojal oppositionsgrupp inom ett parti kunna beredas möjlighet att utan äventyr att kasta bort sina röster och utan tvånget att lämna en del av sin röstkraft till någon av huvudpartiets kandidater, kunna verka för valet av viss särkandidat. En liknande anordning var föreslagen i Norge år 1920, men förslaget föll i stortinget och även vid en f. n. under behandling varande reform av vallagstiftningen därstädes har förslaget visserligen varit under diskussion men ej tillvunnit sig några mera allmänna sympartier. Huvudinvändningen har varit, att dylika ensidiga karteller kunde verka splittrande på valrörelsen och främja separatlistor i alltför stor omfattning. Även om detta skäl med hänsyn till de förhållanden, som hos oss ha blivit rådande — där ju separatlistor äro en långt ifrån sällsynt företeelse — måhända ej kan anses väga alltför tungt, så måste dock rätten till en dylik ensidig kar-

tellannmälan befaras komma att motverka vad man med skyddet av partibeteckningarna velat främja, nämligen att ett parti skall ha möjlighet att värna sig mot obehöriga misstankar om samverkan med andra grupper och sammanslutningar, som partiet i själva verket vill stå helt fritt ifrån. Närmast av denna anledning och då det jämväl lär kunna förutses, att anordningen i fråga ej skulle komma att få någon större praktisk betydelse, har den ej upptagits i det föreliggande förslaget.

#### 53 a §.

*Speciell  
motivering.*

Ändringar  
i vallagen.

Enligt förevarande paragraf kan registrering av partibeteckning vinnas av »förening av valmän, vilken icke utgör underavdelning av annan sådan förening». Underavdelningarna till partiernas riksorganisationer äga alltså ej rätt att få särskilt partinamn registrerat. I första hand har nämligen behovet av skydd för partibeteckningar gjort sig gällande för riksorganisationernas beteckningar. Något behov att få centralt registrerade de lokala, ofta mera tillfälliga beteckningar, som vid ett val begagnas ute i orterna, torde knappast föreligga — så mycket mindre som enligt detta förslag ett lokalt skydd för dylika beteckningar skulle beredas.

#### 53 b §.

För klarläggande av valsituationen torde det vara lämpligt, att det redan på ett förhållandevis tidigt stadium i valrörelsen blir bestämt vilka partier, som ämna begagna det skydd för sin partibeteckning, som den centrala registreringen erbjuder. I sådant syfte har i denna paragraf intagits ett stadgande, att partibeteckning, vilken vid ett visst val önskas skyddad, skall till registrering anmälas senast å sextionde dagen före ingången av den månad under vilken valet äger rum.

#### 53 c §.

Stadgandena i förevarande paragraf torde ej kräva särskild motivering. Föreskriften att det parti, som först inkom till registreringsmyndigheten med fullständiga ansökningshandlingar, skall ha företräde till den partibeteckning ansökningen gäller, måste vid lagens ikraftträdande modifieras för att förbygga, att ett parti skulle berövas rätten att begagna sin redan inarbetade partibeteckning blott av den anledningen, att ett annat parti lyckas komma in med sin ansökan något tidigare. De erforderliga övergångsbestämmelserna äro fogade till föreskriften om lagens ikraftträdande.

#### 53 d §.

Beträffande riksombudsmannens uppgifter hänvisas till vad som yttrats i den allmänna motiveringen sid. 18.

#### 53 e §.

Då det torde vara olämpligt att i registret över partibeteckningar få kvarstå beteckningar, som icke längre begagnas, har i denna paragraf upptagits en

bestämmelse, vartill motsvarighet f. ö. finnes i den norska vallagen, av innehåll, att en partibeteckning, som ej vid två på varandra följande andra-kammarval begagnats, må avföras ur registret genom beslut av registreringsmyndigheten.

53 f §.

Minimiantalet valmän, som skola underteckna ett valförslag har ansetts kunna lämpligen bestämmas till 25. Samma siffra var upptagen i proportionsvalsakkunnigas förslag, medan 1903 års förslag stannade vid 20.

Tiden för ingivande av valförslag hade i proportionsvalsakkunnigas betänkande bestämts till att omfatta sjätte veckan före valdagen och de fem första vardagarna av femte veckan. För Stockholm och Göteborg skulle anmälningstiden flyttas en vecka närmare valet. För att ej framtvinga valrörelsens påbörjande onödigt tidigt, har det emellertid ansetts, att begynnelse tiden för förslagens ingivande ej bör sättas tidigare än till en månad före valdagen. Vidare måste det vara angeläget, att avslutningen för nomineringen kommer så nära valdagen som möjligt. Med hänsyn härtill har nomineringstiden ansetts böra utlöpa å sextonde dagen före valdagen.

53 g—53 i §§.

I fråga om partibetecknings utsättande å valförslag hänvisas till vad som yttrats i det föregående (sid. 18—19).

53 k §.

Förevarande paragraf innehåller vissa närmare föreskrifter rörande K. B:s granskning av valförslagen. K. B:s granskning skall bl. a. avse, huruvida valförslaget undertecknats av erforderligt antal, inom valkretsen röstberättigade personer, därvid dock närmare undersökning rörande vederbörandes rösträtt skall vidtagas endast, om anledning är att antaga, att någon brist härutinnan föreligger. Såsom tidigare är berört, har K. B. också att ägna uppmärksamhet åt att å förslaget utsatt partibeteckning och eventuellt fraktionsbeteckning ej kollidera med någon av de skyddade partibeteckningarna. Ytterligare skall K. B. se till, huruvida förslaget i övrigt uppfyller de i lagen stadgade formella fordringarna. Däremot har K. B. ej att t. ex. pröva, huruvida de föreslagna kandidaterna äro valbara.

Beträffande omfånget av ombudsmannens befogenhet att vidtaga ändringar i eller göra tillägg till valförslag må nämnas, att proportionsvalsakkunniga — f. ö. i anslutning till vad i 1903 års betänkande var föreslaget — ifrågasatte, att ombudsmannen skulle äga rätt att i stället för kandidat, som uppförts å förslaget och som befunnits obehörig, å förslaget införa namnet på annan valbar person, vilken dock skulle erhålla plats å förslagets sista rum. Emellertid ansågo de sakkunniga en dylik befogenhet knappast äga någon större praktisk betydelse och därför icke vara av behovet påkallad. Ej heller vid förevarande utredning har funnits lämpligt att utsträcka ombudsmannens befogenheter utöver mera formella justeringar av förslaget. För sådana ändringar av

valförslaget, att kandidat, vars namn ej är övertaligt, strykes, den inbördes ordningen mellan kandidaterna ändras eller namn å ytterligare någon kandidat uppföres, kräves således framställning av förslagsställarna samfällt.

#### 53 l och 53 m §§.

Proportionsvalsakkunniga föreslogo att efter nomineringstidens utgång de ingivna valförslag, som funnes i behörigt skick, skulle publiceras genom kungörelse i tidningarna samt att därefter anmälan om listsammanslutningar (valkarteller) skulle kunna ske intill kl. 2 e. m. å tisdagen i tredje veckan före valet. Härefter och sedan dessa anmälningar granskats samt valförslagen ånyo genomgåts, skulle K. B. låta genom kungörelse publicera de slutligt fastställda vallistorna jämte listsammanslutningarna.

Denna dubbling i kungörelseförfarandet har icke ansetts motsvara ett verkligt behov. De ombudsmän, som ha att verkställa kartellanmälningarna torde även utan en dylik förstahandspublicering av valförslagen ha tillräcklig översikt över läget för att kunna bedöma, vilka listor eller grupper av listor, som kunna ifrågakomma för bildande av en kartell. Då valsituationen i detta hänseende med nödvändighet måste vara klarlagd mer än två veckor före valet, har tiden för anmälan av kartell ansetts kunna sättas till samma tid, som är föreslagen för ingivande av valförslag.

Det faller av sig självt, att K. B. har att redan vid ingivandet ägna kartellanmälan en granskning i formellt hänseende samt att, i händelse anledning till anmärkning förekommer, lämna meddelande härom till ombudsmannen i och för vidtagande av rättelse.

#### 53 n §.

I händelse Konungen förordnar om nya val kan det vara angeläget, att den nya riksdagen sammanträder snarast möjligt. För att ej lägga hinder i vägen härför har i denna paragraf bemyndigande lämnats Kungl. Maj:t att i viss omfattning förkorta de eljest gällande tiderna för ingivande av valförslag m. m.

#### 53 o §.

Med hänsyn till den korta tid, som står till förfogande, är det uppenbarligen ej möjligt att medgiva den, som är missnöjd med ett K. B:s beslut rörande registrering av valförslag eller mottagande av kartellanmälan, rätt att överklaga beslutet till regeringsrätten. Något verkligt behov av en dylik besvärsrätt torde ej heller föreligga.

#### 53 p §.

Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter för tillämpning av de nya stadgandena om valförberedelser. Sålunda bör bl. a. föreskrifter lämnas om kungörande av beslut om registrering av partibeteckning, om förande av register över partibeteckningar samt angående offentliggörande genom anslag av förteckningar över valförslag och valkarteller.

## 55 §.

I K. B:s kungörelse angående valet torde böra intagas uppgift om dagen för kandidatnomineringens begynnelse och avslutande.

## 59 §.

Såsom förut nämnts är valmannen vid val av partibeteckning å sin valsedel bunden vid de partibeteckningar, som upptagits å de kungjorda valförslagen. Beträffande fraktionsbeteckningarna får han å sin valsedel ej utsätta andra än de beteckningar, som återfinnas å de kungjorda valförslag, vilkas partibeteckning han begagnar.

Beträffande stadgandet i tredje stycket hänvisas till vad därom yttrats här ovan å sid. 19—20.

I detta sammanhang må påpekas, att i 74 § i vallagen, i fråga om valsedel, som kommer till användning vid anordnande av s. k. valsedelsförsändelse, hänvisas till 59 §:ns föreskrifter. Detta innebär alltså bl. a., att valsedel, som vid dylik försändelse kommer till användning, måste bära partibeteckning från någon av valkretsens valförslag. Dessa bliva visserligen ej offentliggjorda förrän ungefär en vecka före valet, men redan långt dessförinnan torde det vara allmänt känt under vilka partibeteckningar de olika partierna komma att gå fram. Några egentliga praktiska olägenheter av att även för valsedelsförsändelserna de officiella partibeteckningarna bli gällande torde därför knappast behöva befaras.

## 69 §.

I 3 mom. av denna paragraf har vidtagits en viss formell jämkning, betingad av att kartellbeteckningarna skulle bortfalla.

## 79 §.

Enligt gällande lydelse är valsedel ogill bl. a. om den ej upptager något »giltigt namn». Såsom i den allmänna motiveringen (sid. 20) är nämnt, skall emellertid framdeles i fråga om valsedel, vilken ej såsom första namn upptager något namn från det eller de kungjorda valförslag, vars partibeteckning begagnats, gälla, att valsedeln visserligen skall räknas partiet i fråga till godo, men att namnen skola betraktas såsom obefintliga. Ett tillägg härom har därför upptagits i paragrafen. Av skäl, som tidigare anförts, skall valsedel vara ogiltig, om därå utsatts partibeteckning, som ej är upptagen å något kungjort valförslag, eller fraktionsbeteckning, som ej är upptagen å något dylikt valförslag, med den å valsedeln utsatta partibeteckningen.

## 80 §.

Ändringen i denna paragraf består i ett tillagt andra stycke av innehåll, att därest såsom första namn å valsedeln ej upptagits något namn å valförslag med samma partibeteckning, samtliga namn å valsedeln skola anses såsom obefintliga. Motiveringen till denna föreskrift återfinnes ovan sid. 20.

## 81 §.

I 1 mom. av denna paragraf hava vidtagits vissa ändringar av formell natur, föranledda av att kartellbeteckningarna enligt förslaget skulle bortfalla.

## 94 §.

Den ändring, som gjorts i denna paragraf, har till syfte att låta den i paragrafen stadgade tidsberäkningen gälla även i fråga om ingivande av valförslag, anmälan om valkartell samt för vidtagande av rättelse däri.

## Övergångsbestämmelser.

För att trygga de partier, som ha välgrundade, äldre anspråk på viss partibeteckning, vid att få bibehålla dylik beteckning, har i övergångsbestämmelserna intagits vissa föreskrifter till förhindrande av att ett annat parti genom en tidigare ingiven ansökan om registrering skulle skaffa sig företrädesrätt till beteckningen.

Ändring i  
lagen om  
regerings-  
rätten.

Då såsom tidigare (sid. 17) nämnts registreringsmyndighetens beslut om registrering av partibeteckning och om avförande ur vederbörande register av dylik beteckning bör kunna överklagas till regeringsrätten, har förslag upprättats till erforderlig ändring i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

## Översikt

### över föreskrifter om officiella valförberedelser m. m. i vissa främmande länder.

Enligt den i Danmark gällande vallagen av den 11 april 1920 är landet indelat i valkretsar, som var och en väljer ett visst antal riksdagsmän. I flertalet kretsar utses 4 till 6 representanter. Valkretsarna äro indelade i ett antal nominationsområden (»Opstillingskredse»). I varje valkrets väljas lika många representanter, som antalet nominationsområden inom kretsen. I själva verket utgöra dessa Opstillingskredse en rest av de gamla enmansvalkretsarna.

Danmark.

När allmänna val till folketinget skola företagas, lämnar folketingets talman inrikesministern uppgift på de partier, som då finnas i folketinget. Senast 10 dagar före valet kunna därjämte minst 10,000 väljare anmäla för inrikesministern, att de ärna deltaga i valet som nytt parti. Dessa anmälningar offentliggöras snarast möjligt, varvid samtidigt tillkännagives den alfabetiska ordning, i vilken partierna inom samtliga valkretsar skola uppföras å valsedlarna.

De officiella valförberedelserna handhavas av kommunala valnämnder. I varje nominationsområde finnes en av kommunalmyndigheterna utsedd »valgbestyrelse» och i varje valkrets en »amtsvalgbestyrelse»,<sup>1</sup> bestående av en av inrikesministern utsedd ordförande, ombud från de till kretsen hörande valgbestyrelserna, två medlemmar ur amtsrådet och en ledamot, vald av kommunalbestyrelsen i den största staden i kretsen.

Ingen kan väljas till folketingsman, som ej själv har uppställt sig som kandidat i ett nominationsområde och understötts av minst 25 (högst 50) väljare inom området såsom »stillere». Minst en vecka före valet skall skriftlig anmälan härom, skriven av kandidaten själv, ha ingått till valbestyrelsen i nominationsområdet.

En kandidat kan anmäla, att han ansluter sig till något av de officiella partierna; han kan också förklara sig vilja stå »utanför partierna» och slutligen kan han anmäla, att han vill »stödja» ett visst parti. Skillnaden mellan en dylik »støttekandidat» och en kandidat, som direkt anslutit sig till partiet framträder vid röstsammanräkningen. De röster, som avgivits på en kandidat av den senare typen, överföras nämligen, sedan han valts, till partiets övriga

<sup>1</sup> I Köpenhamn—Fredriksberg, som indelats i 3 s. k. storkretsar, benämnes motsvarande institution »kredsbestyrelse». Dessa utses efter andra grunder än »amtsvalgbestyrelserna».

kandidater i viss ordning, medan rösten för »stödjekandidaten» endast kommer honom till godo.

Senast kl. 10 femte aftonen före valet kan i varje valkrets ett parti genom numrering de olika kandidaterna emellan anmäla den ordningsföljd, i vilken partiets röster i kretsen skola tillfalla kandidaterna. Anmälan av denna s. k. partilista skall ske skriftligen till vederbörande valkretsmyndighet. Möjligheten till en dylik numrering av kandidaterna har dock hittills i praktiken begagnats endast av det socialdemokratiska partiet.

Ingen får samtidigt uppträda som kandidat i mer än en valkrets eller för mer än ett parti; ej heller får någon anmäla sig såsom stående utanför partierna och samtidigt avgiva förklaring om anslutning till eller stöd åt ett visst parti. Bryter någon häremot, blir valet, om det faller på honom, ogiltigt.

Valsedlarna äro officiella och tryckas på föranstaltande av valgbestyrelsen i varje nominationsområde.

En valsedel upptager namnen på samtliga kandidater i valkretsen, ordnade i och för sedelns användande inom ett visst nominationsområde. Namnet på var och en av de kandidater, som för de olika partierna (eller event. utanför partierna) äro uppställda just inom detta nominationsområde, är tryckt med fetstil. Efter detta namn komma de övriga partikandidaterna i den av partiet bestämda följden eller om någon sådan ordningsföljd — såsom vanligt är — ej blivit bestämd, i bokstavsordning. Stödjekandidat placeras sist inom vederbörande parti. Kandidater utanför partierna placeras i en särskild avdelning å valsedeln efter alla partikandidater.

Väljaren verkställer röstningen genom att utsätta ett kors antingen framför en partibeteckning eller framför ett kandidatnamn. Ingen får samtidigt rösta på kandidater från olika partier eller på mer än en kandidat »utanför partierna».

När röstningen är avslutad, vidtager sammanräkningsförfarandet. Detta kompliceras i någon mån genom att ett visst antal folketingsmandat äro s. k. tilläggsmandat. Sammanlagt finnas i folketinget 140 platser. Av mandaten komma 18 på Köpenhamn-Fredriksberg, 93 äro »Kredsmandat» och 29 tilläggsmandat. I avseende å sammanräkningsförfarandet kunna särskiljas trenne olika stadier:

1) I varje nominationsområde beräknar därvarande valgbestyrelse antalet röster, som inom detta område tillfallit varje parti och kandidaterna utanför partierna.

2) Med ledning av från nominationsområdena insända uppgifter låter inrikesministeriet fördela kretsmandaten på de olika partierna och kandidaterna utanför partierna inom varje valkrets samt därefter fördela tilläggsmandaten.

3) När det sålunda fastställts, huru många mandat varje parti skall hava samt vilka av kandidaterna utanför partierna, som blivit valda, vidtager plats-tillsättningen inom partierna valkretsvis under ledning av vederbörande amtsvalgbestyrelse resp. kredsbestyrelse. Har — såsom merendels sker — ett parti ej anmält viss ordningsföljd mellan kandidaterna (anmält s. k. partilista), räknas röstsedeln den kandidat till godo, vid vars namn väljaren satt

ett kors; har intet namn särskilt utmärkts utan den väljande anbragt sitt kors vid exempelvis partibeteckningen eller har märket satts för flera namn inom partiet samtidigt, tillfaller rösten den i nominationsområdet uppställda kandidaten. Härefter följer ett rent majoritetsval, avseende så många platser, som partiet inalles erhållit i kretsen. Där partilista anmälts, d. v. s. en viss rangordning emellan kandidaterna kungjorts av vederbörande parti, blir proceduren vid platstillsättningen inom partiet något mera invecklad. Metoden är utformad efter det engelska »transferable vote system» med överförbara röster. — Har en väljare satt kors för namnet på en kandidat, som endast »stötter» partiet, kan hans röst endast komma denne kandidat tillgodo. Är väljarmärket däremot anbragt vid något annat namn, kommer visserligen rösten i första hand denne kandidat till godo men kan i förekommande fall överföras till annan kandidat.

I den finska vallagen av den 20 juli 1906 finnas intagna föreskrifter om officiella valförberedelser. Däremot saknas särskilda anordningar för skydd av partibeteckning. De officiella valförberedelserna handhavas för valkretsarna av särskilda centralnämnder, i vilka ordföranden och 2 ledamöter utses av regeringen och 2 ledamöter av stadsfullmäktige i den stad, där nämnden sammanträder.

Finland.

De officiella valförberedelserna bestå däri, att denna nämnd mottager och sedermera i viss ordning publicerar s. k. valförslag, innehållande namn på högst 3 kandidater jämte namn på en suppleant. Anmälan om valförslag skall vara ingiven senast å trettioförsta dagen före valdagen och vara undertecknad av minst 50 valmän i kretsen. I lagen betecknas denna sammanslutning såsom »valmansförening». För föreningen skall utses en ombudsman, vilken i vissa avseenden äger att företräda förslagsställarna.

Å valförslaget utsättes icke någon partibeteckning, men i den förslaget åtföljande anmälningsskriften får angivas »det allmänsträvande, vilket föreningen anser böra förverkligas» eller »viss lösning, som betecknar föreningens uppfattning i någon allmän fråga».

Valmansföreningarna kunna inbördes sluta valkarteller (valförbund). Anmälan härom, undertecknad av minst halva antalet av dem, som undertecknat skriften om föreningens bildande, ingives till centralnämnden.

Å trettionde dagen före valet granskar centralnämnden de inkomna anmälningarna om valförslagen. Närmare föreskrifter om den prövning, som centralnämnden härvid har att utöva äro ej lämnade. I vallagen är endast stadgat, att ansökan skall avslås, om densamma finnes icke vara behörigen gjord eller valmansförening icke hava lagligen bildats. Spörsmålet huruvida centralnämnden i syfte att förekomma förväxlingar har att ägna uppmärksamhet även åt föreningens anmälda »allmänsträvande» eller »lösning», har i lagen lämnats obesvarat. I händelse anmälan avslås, underrättas ombudsmannen, som kan föranleda, att vederbörlig rättelse sker.

De godkända valförslagen förses av centralnämnden med ordningsnummer i löpande följd och under ordningsnumret införes föreningens hemort och

dess »allmänsträvande» eller »lösen», om sådan finnes angiven. Härefter publiceras listorna. Tillfälle är nu berett för föreningarna att före femtonde dagen före valet inkomma med anmälningar om ändringar i listorna och om valförbund.

Vid det sammanträde, som vidtager å femtonde dagen före valet ordnas kandidatlistorna av centralnämnden i och för slutgiltigt offentliggörande. De till samma valförbund hörande listorna sammanföras under gemensam överskrift och avskilda från övriga listor, så att förbundet och de listor, som detta omfattar, tydligt framstå.

Liksom i Danmark sker röstningen i Finland med begagnande av officiellt tryckta valsedlar. Å sedeln upptagas samtliga de slutgiltigt publicerade val-listorna i den av centralnämnden bestämda ordning. Väljaren utmärker med ett rött streck den lista å sedeln, åt vilken han giver sin röst. Han kan genom sifferbeteckning ändra namnens ordningsföljd. För att emellertid bereda valmannen tillfälle att — i händelse han ej önskar rösta med någon av de officiella listorna — gå fram med en egen lista, är å valsedeln lämnat ett tomrum, avsett att i dylikt fall av valmannen ifyllas. Det står honom då fritt att taga namn från någon av de officiella listorna, men han kan också gå utanför dessas ram.

Från de olika valdistrikten insändas röstsedlarna till centralnämnden, som har att verkställa röstsammanräkningen. Ogill är valsedel, å vilken väljare satt märke för mera än en lista eller i den av honom märkta listan vidtagit annan ändring än av namnens ordningsföljd.

Vid röstsammanräkningen ordnas sedlarna först i grupper, varvid sedlar, vilka avgivits för samma valmansförenings lista, tillsammans gälla som en röstgrupp. Höra två eller flera röstgrupper till ett valförbund, bilda de en sammansatt röstgrupp.

För varje kandidat inom en röstgrupp beräknar man ett rösttal sålunda, att den, på vilken valmannen i främsta rummet röstat, erhåller en röst, den andra i ordningen en halv och den tredje en tredjedels röst (relativ rangordning). Kandidaterna inom samma röstgrupp hava företräde framför varandra efter storleken av de rösttal, de inom ifrågavarande grupp erhållit. Sedan en dylik rangordning åstadkommits, får varje kandidat inom gruppen, för bestämmande av företrädet mellan honom och övriga grupperns kandidater, ett jämförelsetal, vilket för den främsta i gruppen är lika med gruppens sammanlagda valsedelantal, för den andra hälften och för den tredje tredjedelen därav o. s. v. Fall kunna förekomma, då en valmansförening kan samla så många röster, att de till antalet överstiga den röstmängd, som erfordras för placerandet av dess kandidater, vilka ju ej få vara flera än tre. I syfte att eventuella röstöverskott må komma närstående valsammanslutningar till godo har i vallagen stadgats, att alla till ett valförbund hörande kandidater skola sammanföras till en s. k. sammansatt röstgrupp, inom vilken de placeras i en viss följd allt efter storleken av de jämförelsetal, var och en av dem förut erhållit. Förekommer en kandidat på mer än en av de listor, som ingå i den sammansatta gruppen, utgår man vid placeringen från hans hopräknade jämförelsetal. Sedan kan-

didaterna sålunda ordnats i en viss följd, tilldelas dem nya jämförelsetal; så att den första i ordningen till jämförelsetal erhåller den sammansatta röstgruppens hela valsedelantal, den andra hälften därav, den tredje tredjedelen, den fjärde fjärdedelen o. s. v.

Slutligen må nämnas, att det antal röster, en person erhållit genom att vara uppförd å de *skrivna* valsedlar, vilka ej kunna inräknas i någon röstgrupp, betraktas som ett honom tillkommande jämförelsetal. Detta lägges till det jämförelsetal, han kan hava erhållit genom att dessutom vara uppförd å någon eller några av de å den officiella valsedeln förekommande kandidatlistorna.

Sedan samtliga kandidater sålunda ordnats efter storleken av sina slutliga jämförelsetal förklarar centralnämnden de främsta, till det antal som valkretsen får välja lantdagsmän, vara valda.

Skydd för partibeteckning har enligt lagen den 17 december 1920 om stortingsvalg beretts genom en central registrering av partibeteckningar i vederbörande departement (justitiedepartementet). Någon anmälningsskyldighet finnes ej stadgad. Det är en rättighet för ett parti, som har organiserat sig under ett partinamn, att genom sin centralstyrelse få partibeteckningen anmäld.

En av departementet godkänd anmälan skall publiceras i »Norsk Kunngjørelsetidende». Rättsverkan av registreringen är den, att partibeteckningen sedan icke kan annekteras av något annat parti. Ej heller får någon partibeteckning tagas, som kan bli förväxlad med en redan registrerad beteckning. Emellertid kan en dylik åter bli fri, nämligen, om partiet anmäler, att det upplösts eller bytt namn. För att partinamnet skall vara framdeles skyddat fordras också att beteckningen faktiskt begagnas. Har partiet icke under två val å rad uppställt lista i något valdistrikt, blir den registrerade partibeteckningen likaledes fri.

De officiella valförberedelserna handhavas i Norge liksom i Danmark av särskilda valnämnder. Närmast har det s. k. »distriktvalgstyret» (i det följande kallad valkretsstyrelsen) hand om förberedelserna. Valkretsstyrelsen utgöres i lantdistrikten av »fylkesutvalget» och i städerna antingen av stadens valgstyre (bestående av mantalsföraren och »valgsognets formenn») eller i valdistrikt, som består av flera städer, av valda ombud för de olika städernas valgstyren. Till valkretsstyrelsens ordförande skall före kl. 8 e. m. å trettioandra dagen före valet ingivas förslag till vallista. Valkretsstyrelsen har att pröva, och, om anledning till anmärkning ej föreligger, godkänna listan. För att kunna godkännas skall listförslaget vara försett med en överskrift, som anger det parti eller den grupp, varifrån listan emanerar, och denna partibeteckning får ej vara sådan, att den kan föranleda förväxling. Befinnas olika vallistförslag ha samma partibeteckning eller är något förslag försett med beteckning, som ej tydligt skiljer sig från beteckningen på annat förslag, har valkretsstyrelsen i första hand att söka ordna upp saken genom förhandling. Lyckas ej detta har den lista, som först inlämnades företräde till beteckningen, med den reservation likväl, att ett registrerat partinamn alltid är skyddat mot att annekteras av andra partier. Under en och samma partibeteckning får ej mer än en lista registreras.

Norge.

Ett vallistförslag kan framställas officiellt från ett parti, i vilket fall förslaget skall undertecknas av partistyrelsen (kretsstyrelsen eller centralstyrelsen). Emellertid kan förslaget också framläggas från enskilda valmän. Det skall dock i så fall vara egenhändigt undertecknat av ett visst antal röstberättigade inom distriktet — minst 50 för lantdistrikten och 100 för stadsdistrikten. I praktiken framläggas vallistförslagen nästan undantagslöst genom partiorganisationerna. Detta sammanhänger med att partiernas kandidatnominering fått en viss officiell prägel genom lagen om nominasjon ved stortingsvalg den 17 december 1920.

I vallistförslaget skall angivas viss person såsom ombudsman (»tillitsman») för förslagsställarna. Ombudsmannen har att företräda dem vid eventuella förhandlingar med valkretsstyrelsen. Därjämte skall också angivas ett förtroenderåd för förslagsställarna (»tillitsutvalg») på 10 personer. Detta förtroenderåd är befogat att återkalla valförslaget före utgången av tjuguförsta dagen före valet. Är intet ombud utpekadt, kan valkretsstyrelsen i stället vända sig till en medlem av förtroenderådet. Har ej heller något förtroenderåd blivit utsett, betraktar man som sådant de 10 första förslagsställarna. Har ett valförslag underskrivits av en partistyreelse med mindre än 10 medlemmar, anses partistyrelsen som förtroenderåd.

Ingen kandidat får uppföras på mer än ett valförslag. Skulle så ha skett, skall vederbörande inom en viss tid förklara, på vilket förslag han vill stå kvar. Underlåter han att avgiva dylik förklaring, strykes han från samtliga förslag. Ej heller får någon förslagsställare underteckna mer än ett valförslag.

Den proposition, som låg till grund för vallagen upptog den bestämmelsen, att ett förslag till vallista kunde innehålla förklaring om listförbund eller förklaring, att listan skulle vara stödjande i förhållande till en annan lista (»støtteliste»). Under behandlingen i stortinget blevo emellertid dessa bestämmelser uteslutna ur lagen.

Sedan valkretsstyrelsen efter förhandlingar med vederbörande avgjort, huruvida inkomna förslag och förklaringar skola godkännas, har styrelsen att senast 18 dagar före valet offentligen anslå de godkända förslagen som officiella vallistor och därvid jämväl lämna upplysningar om de partier eller grupper, som förslagen utgått ifrån, namnen på ombud och förtroenderåd m. m. Även på annat sätt, närmast genom införande i valkretsens mest spridda tidningar av olika partifärg, har valkretsstyrelsen att bringa resultatet av de viktiga förberedelserna till valet till allmänhetens kännedom.

Valförberedelserna för stortingsvalet ha till uppgift allenast att till valmännens ledning samla och ordna kandidatnomineringen. Genom dessa förberedelser begränsas däremot ej valmannens frihet att rösta på vem han vill. Röstningen sker alltså icke såsom i Danmark med några på det allmännas föranstaltande tryckta listor. Ej heller är valmannen, när han ger sin röst, begränsad till de kandidater, som officiellt nominerats. Väljaren kan också på valsedeln sammanföra kandidater från skilda officiella listor. Någon skyldighet att utsetta partibeteckning förefinnes icke. Detta sammanhänger med att partibe-

teckningarna i Norge spela en helt annan roll än hos oss. Medan hos oss sammanräkningsförfarandet är grundat på partibeteckningarna, räknar man enligt den norska metoden rösterna ej efter de å valsedeln utsatta partibeteckningarna utan för varje kandidat för sig.

Även skrivna valsedlar äro tillåtna. På en tryckt sedel kan valmannen efter gottfinnande stryka namn eller ändra den inbördes ordningen mellan namnen. För att emellertid förhindra valmanövrer med olika tryckta listtyper, som kunna föranleda förväxling, har stadgats att tryckta valsedlar, som äro likalydande med någon av de officiella listorna skola ha samma typografiska utstyrsel som dessa (med undantag likväl att vissa uppgifter om valtid, valdistrikt m. m. ej behöva medtagas). Andra tryckta eller på annan mekanisk väg framställda valsedlar få ej utdelas eller begagnas vid valet. Den, som utdelar dylika sedlar, gör sig förfallen till böter.

Uträkningen av valresultatet sker valkretsvis av kretsens styrelse. Dess arbete därutinnan bygger på en av valnämnderna i de olika valdistrikten verkställd röstsammanräkning. De skriftliga uppgifter härom, som från valnämnderna inkomma till valkretsstyrelsen, ligga till grund för det slutgiltiga bestämmandet av valresultatet för hela kretsen.

Först räknas ut hur många röster varje kandidat har fått. Därvid räknas valsedeln tillföra 1 röst åt varje därå upptagen kandidat intill det antal kandidater, som skola väljas i kretsen. Har således en valman uppfört färre kandidater å sin sedel än som skola väljas, har han ej till fullo utnyttjat sin röstkraft. Sedan sålunda för varje kandidat uträknats visst rösttal, sammanföras rösttalen för de officiellt nominerade kandidaterna efter respektive vallistor och man erhåller ett rösttal för vallistan. Har å valsedel upptagits namn å någon icke nominerad kandidat, anses han tillhöra en lista för sig och för honom är således rösttalet samtidigt liströsttal. Härefter uträknas för var lista det kvottal, som erhålles, om listans rösttal divideras med 2, 3, 4 o. s. v. till dess detsamma delats med ett tal, motsvarande det största antal representanter, som listan kan tänkas placera. Det första mandatet tillfaller den lista, som har största rösttalet. Andra plats tillfaller den lista, som når upp till näst högsta tal, vare sig rösttal eller kvottal o. s. v.

Såsom redan nämnt var i regeringsförslaget upptaget systemet med listförbund och stödjande listor. Ett listförbund skulle vid fördelningen betraktas som *en* lista. De platser, som tillfölle förbundet, skulle därefter fördelas mellan listorna inbördes efter samma regel. — En stödjande lista behandlades enligt propositionen först som särskild lista. Därefter sammanfördes den med den lista eller det listförbund, som den ville stödja. Visade det sig, att vid denna beräkning de sammanförda listorna skulle få fler representanter, än om de behandlades var för sig, skulle den plats, som bleve vunnen, tillfalla den lista eller det listförbund, som stöddes. Den stödjande listan fick för sin del under inga omständigheter fler mandat än dem, som grundade sig på dess eget rösttal.

När det blivit utrönt, hur många platser varje lista skall ha, företages en ny sammanräkning för fördelningen av mandaten bland kandidaterna på ifråga-

kommande listor. Först medtagas endast de namn, som stå främst på valsedlarna. Den, som härvid får de flesta rösterna, är vald. Skall listan ha mer än en plats, sammanräknar man därpå rösterna på de namn, som stå i andra rummet på röstsedlarna, och den av listans kandidater är då vald, som vid bägge sammanräkningarna tillsammans tagna fått de flesta rösterna, bortsett från den redan valde. Efter samma grunder förfar man i det följande, tills alla platser, som tillfallit listan, äro besatta. Inom listan tillämpas således systemet med rent majoritetsval.

Vid det storting, som sammanträtt i januari 1930, föreligger till behandling en proposition om införande av listförbund (karteller). Vid propositionens utarbetande har varit under överbäggande även frågan om införande av ensidiga karteller (støttelister). Emellertid har denna anordning ej ansetts böra upptagas i förslaget.

**Tyskland.** Den proportionella valmetod, som kommit i tillämpning vid valen till tyska riksdagen enligt vallagen den 27 april 1920 har en egenartad utformning. Varken den d'Hondtska regeln eller valkvotsystemet har upptagits, utan proportionsvalsprincipen har genomförts på det sättet, att ett riksdagsmandat tilldelas ett parti för varje fullt tal av 60,000 röster. För att förekomma alltför stora ojämnheter i mandatfördelningen har med detta system måst kombineras en anordning för tillgodogörande av de olika partiernas överskottsröster. Detta sker i två etapper, nämligen *dels* så att överskottsrösterna sammanräknas för ett flertal valkretsar (»Wahlkreisverbände»), varvid partierna få sig tilldelade ytterligare mandat efter enahanda grund, *dels* så att de överskottsröster, som även efter en sådan sammanräkning återstå, sammanföras för hela riket, varvid än ytterligare mandat tilldelas partierna, alltjämt efter angivna grund.

Den tyska vallagen begagnar systemet med officiella valförberedelser. Högsta överinseendet över valen i hela riket tillkommer en av inrikesministern förordnad s. k. riksvälledare. I varje valkrets skall finnas en »kretsvälledare», vilken i Preussen förordnas av vederbörande »Oberpräsident» (motsvarande landshövding) och i övriga länder av regeringspresidenten. På samma sätt förordnas en ledare av valet inom ett valkretsförbund. För prövning av de frågor, som ankomma på de olika instanserna bildas utskott, bestående av vederbörande välledare och av honom tillkallade i riksvallutskottet sex, i valkretsförbundet fyra och i valkretsen minst fyra, högst åtta bisittare.

Den klyvning av förfarandet vid mandatfördelningen på tre olika stadier, som utmärker det tyska valsystemet, har lett till att valförberedelserna måst anknytas till de tre olika instanserna: kretsvälledningen, valkretsförbundsledning och riksvälledningen.

Valförslag ingivas *dels* till kretsvälledningen, vilka valförslag sedermera ligga till grund för själva röstningen, *dels* till riksvälledaren, vilka valförslag komma i betraktande endast vid tillsättande av de mandat, som tillfallit partiet vid sammanräkning av överskottsrösterna från hela riket.

För valkretsförbunden finnes ej någon självständig kandidatnominering. De

mandat, som tillfallit ett parti vid sammanräkningen av överskottsroster för de förenade valkretsarna, utdelas bland de kandidater, som äro uppförda på de olika kretsarnas kandidatlistor, under förutsättning att listorna blivt genom en anmälan till valkretsförbundsledaren på visst sätt förbundna.

Senast å sjuttonde dagen före valdagen, som är gemensam för hela riket och fastställas av rikets president, skola de lokala valförslagen vara ingivna till kretsvalledaren. De måste vara undertecknade av minst 500 väljare inom vederbörande valkrets. Emellertid räcker underskrift av 20 valmän, om dessa kunna styrka sannolikheten av att minst 500 valmän stödja detta förslag eller förslag, med vilka förevarande förslag är avsett att förbindas. Ingen får underteckna mer än ett valförslag. De föreslagna kandidaterna skola vara upptagna i en viss ordning, allt efter det företräde, förslagsställarna vilja lämna envar av dem. Ingen får föreslås till riksdagsman, som ej själv lämnat sitt medgivande därtill. En kandidat får ej förekomma å mer än ett valförslag inom en och samma valkrets. Från vederbörande ortsmyndighet skall företes intyg, att de föreslagna kandidaterna vid tiden för valet äro fyllda 25 år, sedan minst ett år äro tyska medborgare och ej äro uteslutna från rösträtt. Ävenledes måste inför valmyndigheten i valkretsen företes intyg, att de, som undertecknat valförslaget, äro upptagna i vederbörande röstlängd eller försedda med »valkort», som berättigar dem till utövande av sin rösträtt å annan ort än boningsorten. — Å varje valförslag skall uppgivas namnet på ett ombud (med suppleant), som inför valmyndigheten i kretsen kan avgiva nödiga förklaringar å förslagsställarnas vägnar. Saknas dylik uppgift, anses den första i raden av undertecknare såsom ombud och den andre såsom dennes suppleant.

Senast å tolfte dagen före valet kan inför valledaren i ett valkretsförbund anmälan ske om förbund emellan olika kretslistor. De å vederbörande valförslag angivna ombuden ha att gemensamt avgiva dylik förklaring. Ett sådant samgående mellan olika kretslistor får betydelse vid mandatfördelningen för överskottsroster inom valkretsförbundet. En förutsättning för ett dylikt förbund mellan listor är emellertid, att dessa samtliga antingen äro anslutna till en och samma rikslista eller ock icke alls äro anslutna till någon rikslista.

Utom här förut berörda valförslag kunna, såsom tidigare nämnts, valförslag ingivas även till riksvallledaren. För att överskottsroster på en kretslista skola bli tillvaratagna vid mandatutdelningen för riket, fordras att en förklaring avgivits, att kretslistan skall vara »ansluten» till en viss rikslista. För att vara gällande måste riksvalförslaget vara ingivet senast å fjortonde dagen före valet och vara undertecknat av minst 20 väljare. En kandidat får ej förekomma på mer än en rikslista men väl samtidigt på en rikslista och en valkretslista, förutsatt att för dennas räkning avgivits nyssberörda förklaring. Har dylik anmälan icke gjorts, komma de överskjutande rösttalen för ifrågasvarande parti inom den valkretsen ej i betraktande vid konkurrensen mellan rikslistorna. Vad beträffar ombud för förslagsställarna m. m. gälla för rikslistorna liknande bestämmelser som för kretslistorna.

Utsättande av partibeteckning är numera obligatoriskt såväl för valkrets-

förslagen som för riksförslagen. Föreskrifter om skydd för partibeteckning hava ej meddelats.

Senast å elfte dagen före valet skall riksvallledaren offentliggöra riksvalförslagen. Varje sådant valförslag erhåller efter vissa grunder ett nummer och för varje förslag utsättes därjämte även partibeteckningen.

Senast fjärde dagen före valet skall kretsvallledaren offentliggöra de godkända kretsvalförslagen och samtidigt tillkännagiva, vilka listförbund, som ingåtts och i förekommande fall till vilka rikslistor anslutning skett. Varje kretsvalförslag erhåller ett nummer. Är förslaget anslutet till en riksvallista erhåller förslaget samma nummer som denna. Äro flera kretsvalförslag anslutna till samma rikslista åtskiljas de genom bokstavs-beteckning. Valförslag, som ej anslutits till någon riksvallista, erhåller löpande nummer närmast efter riksvallistorna.

Valsedlarna tryckas genom offentlig myndighets försorg. Endast dylika officiella valsedlar äro tillåtna. Valsedlar tryckas särskilt för varje krets. På valsedeln upptagas de godkända listorna med angivande av nummer, partibeteckning och de fyra första namnen å listan. Genom ett kors eller på annat sätt utmärker valmannen det parti, på vilket han röstar. Strykning av namn får ej äga rum.

Röstsammanräkningen sker inför valkretsens valutskott. Sedan mandattilldelningen skett, sammanräknas eventuella överskotts-röster inför valkretsförbundets valutskott. Riksvalutskottet sammanräknar slutligen de i valkretsarna och valkretsförbunden överblivna rösterna, i den mån kretsvallistorna anslutits till någon riksvallista.

Det antal platser en lista lyckas erövra, tillfalla listans kandidater i den ordning de varit upptagna på det godkända valförslaget.

**Österrike.** Officiella valförberedelser äro införda i Österrike, vars gällande vallag är av den 16 juli 1923.

Liksom i Tyskland sker mandatfördelningen i Österrike i olika etapper, nämligen *dels* för valkretsarna, vilkas antal är 25, *dels* för valkretsförbunden, till antalet 4. De officiella valförberedelserna äro anknutna till båda dessa organisationer. I valkretsen handhavas de av en nämnd, vars ordförande är borgmästaren i den ort, där nämnden har sitt säte, och vars ledamöter, till antalet varierande mellan 6 och 12, utses efter förslag från partierna av en »Hauptwahlbehörde», bestående av förbundskanslern jämte ett antal bisittare, utsedda av regeringen. I valkretsförbunden finnes en motsvarande organisation. Valnämnden där utgöres av vederbörande landshövding och av 6—12 bisittare, likaledes utsedda av »Hauptwahlbehörde».

Valförberedelserna i de olika valkretsarna inledas med att partierna ingiva sina valförslag till valnämnden. Detta skall ske minst tre veckor före valdagen. Valförslaget, vari kan upptagas högst dubbelt så många kandidater som antalet mandat inom kretsen, skall vara underskrivet av minst 100 av kretsens valmän. Ett ombud för förslagsställarna skall vara namngivet i förslaget. Utsättande av partibeteckning är ej obligatoriskt. Ett valförslag

utan beteckning benämnas efter första namnet å förslaget. Utsättes partibeteckning skall denna vara »särskiljande». Ha flera förslag samma beteckning eller beteckningar, som svårligen kunna särskiljas, skall kretsvalledaren kalla ombudsmännen till ett sammanträde i syfte att förmå dem till en frivillig ändring av beteckningarna. Lyckas ej detta, kan valnämnden — på grund av sin kännedom om partiförhållandena — besluta att ett eller flera av dessa förslag eller också samtliga skola behandlas så som om de hade ingivits utan partibeteckning.

Valsedlarna tryckas ej genom myndigheternas försorg. Även skrivna valsedlar äro tillåtna. På valsedeln behöver ej angivas mer än namnet på något av de partier, vilkas valförslag registrerats. Därjämte kunna emellertid namngivas även en eller flera kandidater, men endast kandidater tillhörande partiets officiella lista. Något tvång att utsätta partibeteckning finnes i regel ej. Man behöver blott utsätta namnet på en eller flera kandidater, men dessa måste tillhöra något av de officiella valförslagen och, om flera namn utsätts, samma förslag. Förekommer samma kandidat på olika partiers valförslag, måste å en valsedel, som endast upptar detta namn, partibeteckning utsättas. Ogiltig blir valsedeln, om den anger två eller flera partier, om den saknar partibeteckning och upptar två eller flera namn ur skilda partier, samt slutligen om den icke uppfyller lagens stadganden i fråga om storlek, papper o. s. v. Strykningar få äga rum på valsedeln.

Valförberedelserna i och för den mandatfördelning, som äger rum för valkretsförbundet, bestå däri, att de partier, som önska deltaga i denna mandatfördelning, anmäla sig hos valnämnden i valkretsförbundet. Ett parti, som så önskar, har rätt att senast å åttonde dagen före valdagen ingiva ett särskilt valförslag för denna mandatfördelning. I ett dylikt valförslag få endast uppföras personer, som äro upptagna såsom kandidater i partiets valförslag i någon av valkretsarna.

En preliminär röstsammanräkning sker i de olika valdistrikten omedelbart efter valet. Sedan röstsedlarna insänts till valkrets-nämnden äger där den första etappen i mandatfördelningen rum. Nämnden kontrollerar först den preliminära sammanräkningens resultat samt fördelar därefter kretsens mandat med tillämpning av valkvotsregeln. Hela antalet godkända valsedlar divideras med antalet mandat i kretsen ökat med 1. Det tal, som då erhålles, valtalet, jämföres med varje partis rösttal och partiet erhåller lika många mandat som valtalet går jämnt upp i rösttalet.

De mandat, som ej kunna fördelas efter denna grund, ävensom de överskotts-röster, som uppkomma, användas på mandatfördelningens andra stadium, vid platsfördelningen inom valkretsförbunden. För att få rätt att deltaga i denna mandatfördelning fordras, att partiet fått något mandat sig tilldelat vid den första fördelningen. Blott röstöverskotten från de valförslag, i vilka upptagits uttrycklig förklaring om att överskottet skall gå till ett visst anmält parti, räknas detta till godo.

Vid denna andra mandatfördelning tillämpas en kombination av den d'Hondtska regeln och valkvotsprincipen. Valtalet (valkvoten) är, om endast

en plats skall besättas, lika med det största röstöverskottet, som något parti uppvisar. Äro restmandaten två eller flera divideras varje partis röstöverskott med 2, 3, 4 o. s. v. i erforderlig utsträckning. Om två mandat skola besättas är valtalet det näst största röstöverskottet eller sålunda uträknad del av röstöverskott. Stå tre mandat till förfogande, är valtalet det tredje talet i ordningen o. s. v. Valtalet divideras sedan med de olika partiernas röstöverskott och varje parti får så många mandat som valtalet går helt upp i röstöverskottet.

Har ett parti ingivit ett valförslag i och för denna andra mandatfördelning, tillfalla de mandat partiet erhållit kandidaterna på detta valförslag i tur och ordning. Föreligger ej något sådant valförslag, går man till de kretsvalförslag, vilkas röstöverskott tagits i beräkning vid mandatfördelningen och mandaten fördelas på dessa valförslag med hänsyn till röstöverskottens storlek.

---



# Statens offentliga utredningar 1930

## Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Industri.

Förslag till vissa ändringar i vallagen för skyddande av partibeteckningar. [6]

Kommunalförvaltning.

Handel och sjöfart.

Statens och kommunernas finansväsen.

Kommunikationsväsen.

Politi.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Socialpolitik.

Försäkringsväsen.

Hälso- och sjukvård.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.  
Andlig odling i övrigt.

Skydd för äldre kulturföremål. [3]

Allmänt näringsväsen.

Försvarsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Jordbruksutredningens betänkanden. 1. Betänkande ang. åtgärder för vete- och rågmärknadens stödjande. [1] 2. Betänkande ang. jordbrukets kreditförhållanden. [2] 3. Betänkande ang. vissa åtgärder för mejerihanteringens och smörexportens främjande. [4]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.